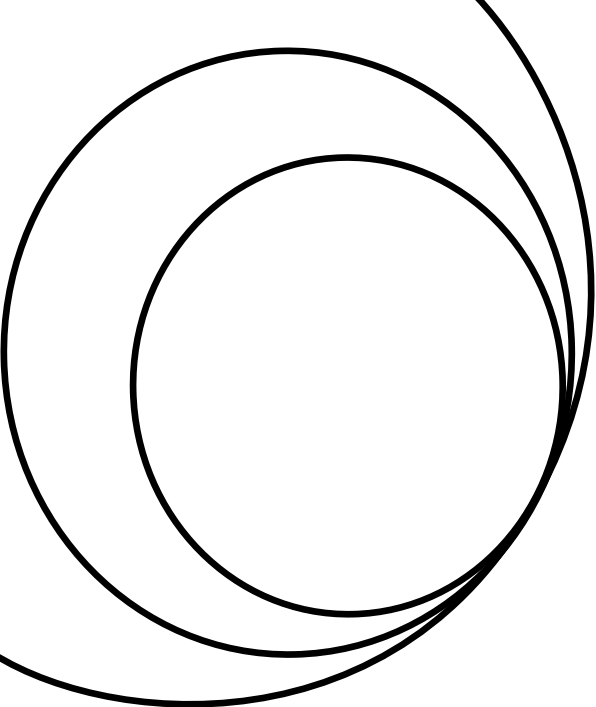
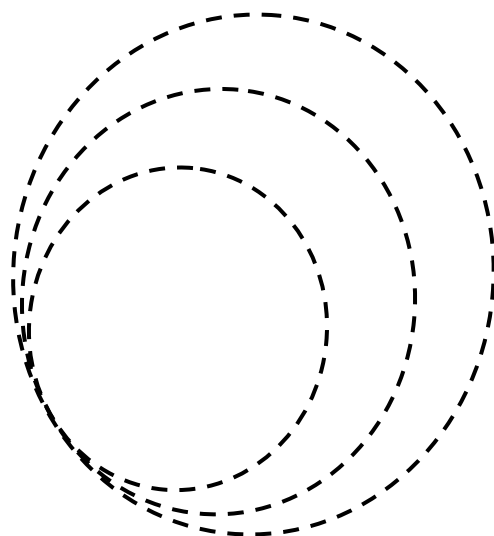

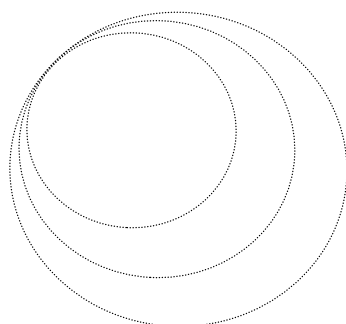

Omgaan met burgerinitiatieven

Een onderzoek naar de ondersteuning van burgerinitiatieven door gemeenten, gelet op de bevordering van evenredige participatie.

Dorien Visser
s0138274

Omgaan met burgerinitiatieven

Een onderzoek naar de ondersteuning van burgerinitiatieven door gemeenten, gelet op de bevordering van evenredige participatie.

D.I. Visser
s0138274

Bacheloropdracht ter afronding van de Bachelor Bestuurskunde,
Universiteit Twente, faculteit Management en Bestuur

Enschede, 14 september 2010

Begeleiders:
Prof. dr. S.A.H. Denters
Drs. J.H.M. Bakker

SAMENVATTING

In deze bacheloropdracht is onderzocht in hoeverre en op welke wijze gemeenten evenredige participatie trachten te bevorderen bij de facilitering van burgerinitiatieven. Daarbij is een nuancering aangebracht bij evenredige participatie, omdat het onderzoek naar de wijze van bevordering zich ook richt op het bevorderen van participatie. We gebruiken één definitie om een burgerinitiatief te duiden: *Activiteiten van burgers om vorm te geven aan hun straat, buurt of stad, waarbij burgers zelf bepalen wat er gebeurt en waarbij de gemeente een ondersteunende c.q. faciliterende rol heeft* (vragenlijst IAB, 2010). Het is een onderzoek op basis van cases. Hiervoor zijn de gemeenten Hellendoorn, Hoogeveen en Zwolle geselecteerd. De gemeente Hellendoorn heeft een gemeente brede netwerkaanpak. De gemeente Hoogeveen maakt gebruik van wijkbudgetten. Zwolle heeft zowel wijkbudgetten als een gemeente brede initiatievenmakelaar.

Allereerst is onderzocht met welke doelen de drie gemeenten het beleid hebben opgesteld. Het bleek dat twee van de drie gemeenten geen doelen op papier hadden staan. De andere gemeente had juist veel doelen gesteld. Aan de hand van literatuur zijn er twee categorieën doelen gebruikt: maatschappelijke en bestuurlijke doelen. De eerste categorie richt zich op het verbeteren van de maatschappij en de andere op het verbeteren van het democratisch proces. Uit de vraagg gesprekken is gebleken dat alle gemeenteambtenaren doelen voor ogen hadden in beide categorieën. Geen van de gemeenten had specifiek doelen gesteld ten behoeve van de bevordering van evenredige participatie.

Voor het onderzoek naar de wijze van faciliteren, hebben we ons laten leiden door het CLEAR-model van Lowndes, Pratchett en Stoker (2006a). Het model geeft een kader voor gemeenten als het gaat om participatie van burgers bevorderen en faciliteren. Eerst geeft het een aantal factoren in de samenleving die invloed kunnen hebben op (evenredige) participatie van burgers. Allereerst is bij de drie gemeenten onderzocht of de ambtenaren bewust zijn van die factoren. Bij alle drie gemeenten zijn ze zich wel bewust van de invloed van die factoren. Die factoren zouden invloed moeten hebben op het beleid van de gemeenten. Gebleken is dat gemeenten verschillende soorten beleid hebben om burgerinitiatieven te faciliteren. De onderzochte gemeenten zetten bijvoorbeeld verschillende communicatiemiddelen in om burgers te activeren voor het indienen van initiatieven. De ondersteuning van initiatiefnemers bestaat vooral uit het bijdragen met financiële middelen. De personele en materiële middelen worden in mindere mate aangeboden. Daarnaast wordt er op verschillende manieren met de initiatiefnemers gecommuniceerd.

Er zijn verschillende ervaringen opgedaan met het gevoerde beleid in de drie gemeenten. Er worden verschillende plus en minpunten ervaren door gemeenteambtenaren en burgers. De ervaringen van burgers met het beleid verschillen soms ook met die van de ambtenaren. Als we kijken naar het bewerkstelligen van evenredige participatie ervaren de gemeenteambtenaren in eerste instantie dat het er evenredige participatie is. Beter kijkend zien zij in, dat er toch een aantal bevolkingsgroepen niet participeren. De conclusie uit de ervaring is dat in de ene gemeente het beleid nog meer aangepast moet worden dan in de andere om evenredige participatie te bevorderen.

Geconcludeerd kan worden dat deze drie gemeente op verschillende manieren burgerinitiatieven faciliteren. Het beleid van de drie gemeenten verschilt. In het algemeen kunnen we stellen dat gemeenten goed zorgen dat er burgerinitiatieven van de grond komen. De begeleiding gaat nog vooral met financiële middelen en in mindere mate met materiële en personele middelen. We kunnen de gemeenten aanbevelen om meer ondersteuning te bieden in de vorm van persoonlijke begeleiding. Daarnaast kan er bijvoorbeeld ook beter gecommuniceerd worden over het verloop van het initiatief.

VOORWOORD

Met dit onderzoek rond ik de Bachelor Bestuurskunde aan de Universiteit Twente af. Tijdens het uitvoeren van de opdracht heb ik mijn laatste bachelorvakken afgerond. Dit bleek geen ideale combinatie te zijn. Uiteindelijk is het dan toch goed gekomen en ligt hier een afgeronde bacheloropdracht. Helaas heeft het uitvoeren van deze bacheloropdracht langer geduurd dan de voorgeschreven tijd. Afleiding door vakken, tentamens, werken, tennissen en enkele vakanties hebben eraan bijgedragen dat ik een jaar lang maar halve aandacht heb kunnen geven aan mijn bacheloropdracht. Begin juni bleek september wel erg dichtbij te komen. Bijna drie maanden fulltime in de universiteitsbibliotheek waren ten slotte nodig om deze opdracht tot een goed einde te brengen.

Al die tijd hebben twee mensen mij van dichtbij zien werken en ik hun. Allereerst heeft Jogchem mij inhoudelijk bijgestaan, maar hij was ook vele uren mijn buurman in de bibliotheek. Jogchem, jij zal binnenkort ook de eindstreep halen! Daarnaast wil ik Jogchem en ook Remco bedanken voor wat zij hebben gedaan bij dataverzameling. Natuurlijk wil ik Koen danken voor alle steun en geloof in een goede afloop. We zullen deze zomer nog lang herinneren als die zomer dat we allebei onze scriptie aan het schrijven waren in de bibliotheek, jij je master en ik mijn bachelor. Ook wil ik mijn tennismaatjes en collega's bedanken voor de gezellige afleiding. Koen, Jogchem en rest, bedankt!

Daarnaast wil ik natuurlijk Bas Denters bedanken voor de begeleiding tijdens mijn opdracht. In de eerste maanden van het collegejaar kwam alles wat langzaam op gang. Daarna volgde een korte opleving in de wintermaanden. Gevolgd door een februari-maartdipje van mijn kant. Uiteindelijk werd er in de zomer hard gewerkt en dan nu in de vroege herfst: de goede afloop. Bas bedankt dat je me bent blijven begeleiden en tijdens alle fases hebt voorzien van opbouwende kritieken. Vanzelfsprekend wil ik ook Judith bedanken voor haar bijdrage. Judith jouw commentaar was vooral erg praktisch en zinvol, dank je wel.

Een jaar lang gewerkt aan de afronding van mijn bachelorvakken en mijn scriptie. Inmiddels ben ik ook begonnen aan mastervakken. Volgend jaar rond deze tijd een nieuw voorwoord waaruit blijkt dat er weer een jaar hard is gewerkt?!

Dorien Visser
Enschede, september 2010

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	1
1.1. Aanleiding.....	1
1.1.1. het burgerinitiatief.....	1
1.1.2. representatieve participatie.....	2
1.2. Achtergrond	3
1.3. Onderzoeksvragen	3
1.4. Methoden en technieken.....	4
1.4.1. verantwoording selectie.....	4
1.4.2. werkwijze	4
1.5. Relevantie onderzoek.....	5
1.6. Opzet	5
2. De cases.....	6
2.1. Gemeente Hellendoorn.....	6
2.1.1. de Lerende Gemeenschap.....	6
2.2. Gemeente Hoogeveen	6
2.2.1. de Smederijen	6
2.3. Gemeente Zwolle	7
2.3.1. samen maken we de stad.....	8
2.3.2. wijkbudgetten	8
3. Motieven voor de facilitering van burgerinitiatieven	9
3.1. Typering van motieven.....	9
3.2. Motieven in de praktijk	10
3.3. Evenredige participatie als doel	13
3.4. Conclusies motieven	13
4. Factoren van sturen op (evenredige) participatie.....	14
4.1. CLEAR-model	14
4.2. Can do	14
4.2.1. kenmerken van <i>can do</i>	14
4.2.2. praktijk van <i>Can Do</i>	15
4.3. Like to.....	15
4.3.1. kenmerken van <i>like to</i>	15
4.3.2. praktijk van <i>like to</i>	16
4.4. Enabled to	16
4.4.1. kenmerken van <i>enabled to</i>	17
4.4.2. praktijk van <i>enabled to</i>	17

4.5. Conclusie praktijk C, L en E.....	18
5. Manier van sturen op (evenredige) participatie	19
5.1. Asked to.....	19
5.1.1. theorie van <i>asked to</i>	19
5.1.2. praktijk van <i>asked to</i>	21
5.2. Responded to	23
5.2.1. theorie van <i>responded to</i>	23
5.2.2. praktijk van <i>responded to</i>	24
5.3 Conclusie praktijk A en R	25
6. Ervaringen van gemeente met faciliterende rol	26
6.1. Gerealiseerde evenredige participatie	26
6.2. Ervaringen met het gevoerde beleid	26
6.2.1. de inzet van middelen	26
6.2.2. communicatie.....	27
6.3. Algemene waarnemingen	28
6.4. Conclusies ervaringen	29
7. Conclusie	31
7.1. Beantwoording onderzoeksvragen	31
7.1.1. eerste vraag.....	31
7.1.2. tweede vraag.....	31
7.1.3. derde vraag	33
7.1.4. algemene conclusie	33
7.2. En verder	34
7.2.1. generaliseerbaarheid	35
7.2.2. vervolgonderzoek.....	35
Literatuurlijst.....	36
Bijlage 1: Vragenlijst gemeente.....	i
Bijlage 2: Vragenlijst burger	vii
Bijlage 3: CLEAR-model	xiv
Bijlage 4: Tabel ondersteuners.....	xvi

1. INLEIDING

‘De inbreng van burgers wordt door gemeenten zonder opgaaf van redenen genegeerd’, zo kopt de voorpagina van Binnenlands Bestuur van 18 september 2009 (Bouwman, 2009). Deze kop suggereert dat men in menig gemeente nog niet goed weet wat men aan moet met burgerinitiatieven. Waarom wordt de inbreng van de burger genegeerd? Zit een gemeente hier niet op te wachten? Weet ze niet hoe ze ermee om moeten gaan? Toch zijn verschillende gemeenten wel actief met burgerinitiatieven (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, p. 57). Niet elke gemeente negeert dus de inbreng van de burger. Dit leidt tot de vraag, wat valt er te leren van die gemeenten waar men wel ervaring heeft met burgerinitiatieven?

1.1. AANLEIDING

Het burgerinitiatief is een vorm van burgerparticipatie. Participatie betekent eigenlijk deelname. Als er gesproken wordt over participatie van burgers binnen een gemeente, dan kan dit op meerdere manieren vorm krijgen. We spreken over politieke en civiele participatie. Van politieke burgerparticipatie spreken we als het gaat om de deelname van burgers aan het politiek-bestuurlijke collectieve besluitvormingsproces van de gemeentelijke overheid. Een voorbeeld hiervan is deelname van burgers aan een inspraakavond over een nieuw winkelcentrum. Bij civiele burgerparticipatie gaat het om activiteiten die stedelingen, alleen of samen met anderen, zelf – zonder een beroep te doen op de stedelijke overheid – ondernemen. Een aantal buurtbewoners die samen een straatspeeldag organiseren, zijn hier een voorbeeld van. Dit is de vorm van participatie waar dit onderzoek zich op richt (Denters, 2002).

Er is een ontwikkeling in burgerparticipatie waar te nemen. In de jaren '70 begon de participatie met een door de burger afgedwongen inspraak in beleid. Deze vorm van burgerparticipatie wordt gedefinieerd als eerste generatie burgerparticipatie (Twynstra en Gudde, 2008). Vanaf de jaren '90 hebben burgers in eerdere fases gelegenheid gekregen het beleid mede vorm te geven. Dit wordt ook wel interactieve beleidsvorming en coproductie genoemd (Lenos, Sturm, & Vis, 2006). Daarna is de overheid zich vooral gaan richten op het stimuleren en faciliteren van civiele burgerparticipatie. Dit wordt de derde generatie burgerparticipatie genoemd. Kenmerkend voor de derde generatie is het burgerinitiatief.

Door burgerparticipatie vangt het gemeente bestuur signalen op uit de samenleving. De aanpak van het burgerinitiatief is nog vol in ontwikkeling. Ons onderzoek is niet gefocust op de mate van participatie, maar op wie er participeren. Een gevaar van burgerinitiatieven is dat er alleen een bepaald soort burgers participeert. Dit verschijnsel noemen we selectieve participatie (Verba, Schlozman, & Brady, 1995). Hierdoor kan er een verkeerd signaal worden afgegeven aan het bestuur (Lowndes, Pratchett, & Stoker, 2006a). Dit wordt in paragraaf 1.1.2. verder uitgelegd.

1.1.1. HET BURGERINITIATIEF

Er zijn grofweg twee vormen van burgerinitiatieven. Het formele burgerinitiatief, waarbij gemeenten via een verordening burgers de mogelijkheid geven om een punt op de agenda van de gemeenteraad te plaatsen. Dit is in vrijwel alle gemeenten mogelijk. Aan het indienen van een formeel initiatief zijn wel een aantal – van gemeente tot gemeente verschillende – voorwaarden verbonden. Zo moet er een minimumaantal handtekeningen verzameld zijn, mag het geen onderwerp zijn waar de gemeenteraad net een besluit over heeft genomen, mag het initiatief geen klacht of bezwaar inhouden en kan het initiatief alleen een onderwerp betreffen waar het gemeentebestuur invloed op heeft (van Zuylen, 2007). Het formele burgerinitiatief valt onder politieke participatie en dus buiten ons onderzoek. Daarnaast is er het informele burgerinitiatief. Door het Instituut voor Publiek en Politiek wordt een dergelijk initiatief omschreven als: *‘...een activiteit van één of meer burgers, die gericht is op bevordering van het algemeen belang, een meerwaarde voor de gemeenschap heeft, in het publiek domein plaatsvindt, waarbij de*

overheid op enig moment een rol speelt en de initiatiefnemers “geestelijk eigenaar” van het initiatief blijven’ (Vis, Loos, & Jongema, 2004). In aansluiting op deze omschrijving worden burgerinitiatieven in ons onderzoek gedefinieerd als *‘Activiteiten van burgers om vorm te geven aan hun straat, buurt of stad, waarbij burgers zelf bepalen wat er gebeurt en waarbij de gemeente een ondersteunende c.q. faciliterende rol heeft’* (vragenlijst IAB, 2010). Wanneer het gaat over burgerinitiatieven in dit onderzoek, wordt er vanuit deze definitie gewerkt.

Uit het voorgaande is duidelijk geworden dat ook gemeenten een rol te vervullen hebben bij burgerinitiatieven. Uit de omschrijving is duidelijk geworden dat het de bedoeling is dat de initiatiefnemer geestelijk eigenaar blijft van het idee. Pröpper en Steenbeek (2001) wijzen er terecht op dat de participant een initiatiefnemer met grote eigenverantwoordelijkheid en slagvaardigheid is en moet blijven. De gemeente moet dus niet het initiatief gaan overnemen als ware een eigen idee. Gemeenten worden daarentegen geacht om een faciliterende rol aan te nemen om een burgerinitiatief te laten slagen. Die faciliterende rol kan ingevuld worden door het geven van ondersteuning. Dit kan met bijvoorbeeld tijd, geld, kennis, deskundigheid en materiële hulpmiddelen (Pröpper & Steenbeek, 2001). De gemeenten faciliteren met middelen om het idee van de burger te laten slagen.

1.1.2. REPRESENTATIEVE PARTICIPATIE

Zoals eerder genoemd is er bij burgerparticipatie gevaar voor selectieve participatie. Een voorbeeld van selectieve participatie is dat de goedopgeleide, blanke man van middelbare leeftijd veel meer participeert (Denters & Van Heffen-Oude Vrienlink, 2004; Denters, Reimink, Boedeltje, & Geurts, 2010; Verba, Schlozman, & Brady, 1995, p. 165). We kunnen ook zeggen dat dit type man is oververtegenwoordigd bij participatie. Ook zijn er bepaalde groepen uit de samenleving juist ondervertegenwoordigd (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006).

De representativiteit hangt, onder andere, af van geslacht, leeftijd, opleiding en etnische achtergrond. Denters en Van Heffen-Oude Vrienlink (2004) noemen dat ‘sociale representativiteit’. Belangrijker dan gebrek aan sociale representativiteit is of de opvattingen van participanten representatief zijn voor de bevolking (Denters & Van Heffen-Oude Vrienlink, 2004). Dat representativiteit ook in opvatting kan zitten erkennen ook Verba et al. (1995). Zij wijzen op het gevaar voor het bestuur van ongelijke participatie. Wanneer er sprake is van selectieve participatie, krijgen gemeente bestuurders een verkeerd signaal door over de wensen van de bevolking (Verba, Schlozman, & Brady, 1995, p. 11).

Er wordt wel gekeken naar de oorzaken van het niet-participeren van burgers. Er zijn in de literatuur drie hoofdredenen te onderscheiden waarom mensen niet participeren:

1. Burgers *kunnen* niet participeren: burgers beschikken over te weinig hulpbronnen en kennis, aldus Verba, et al. (1995, p. 269) en Lowndes, et al. (2006a). Lowndes et al. (2006a) stelt dat sociaal kapitaal nodig is om te kunnen participeren. Dit uit zich bijvoorbeeld in het gebruik van een netwerk. In dit verband concludeert Tonkens (2007) dat hoogopgeleiden vaker participeren.
2. Burgers *willen* niet participeren: Verba, et al. (1995, p. 269) wijzen hierbij op het belang van interesse voor het bestuur. Lowndes, et al. (2006a) interpreteert het als verbondenheid met de woonomgeving. Dit verschil komt doordat Verba, et al. naar politieke participatie kijken en Lowndes, et al. meer naar civiele participatie.
3. Burgers *zijn niet gevraagd om te participeren*: Interessant is of en hoe het gemeentebestuur zijn burgers vraagt om te participeren (Lowndes, Pratchett, & Stoker, 2006a). Tonkens (2007) concludeert dat burgers participeren in groepen en dan vooral met ‘soortgenoten’.

Er zijn mogelijkheden om andere categorieën burgers te betrekken bij de gemeenschap en bestuur. Een van de oplossingen is misschien wel meer burgergerichte doeactiviteiten. Hieronder kunnen we ook burgerinitiatieven scharen. Men is van mening dat eigenlijk iedereen dit kan. Daarnaast is het voor de

eigen buurt en daarom wil iedereen misschien ook wel. De speciale doeprojecten gericht op burgerinitiatieven moeten ervoor zorgen dat iedereen participeert bij activiteiten in de straat, buurt of stad.

1.2. ACHTERGROND

Deze bacheloropdracht sluit aan bij het onderzoek 'Burgers maken hun buurt: democratische innovatie met behulp van een 'design experiment'. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door de Universiteit Twente en in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam, instituut NICIS, het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties [BZK] en de gemeenten Leiden, Hengelo en Enschede. De aanleiding van dat onderzoek is de grote behoefte aan innovaties om vorm te geven aan modern burgerbestuur. De doelstelling van het onderzoek is dan ook om bij te dragen aan innovatie en kwalitatieve verbetering van burgerinitiatieven. De aandacht richt zich daarbij voornamelijk op de vraag hoe burgerinitiatieven vorm kunnen worden gegeven opdat deze verbeteringen kunnen worden gerealiseerd (Denters, 2009).

Dit onderzoek hangt tevens samen met het programma 'In actie met burgers'. Dit programma draait ook op initiatief van, onder andere, het ministerie van BZK. Het doel van dit programma is om gemeenten op een nieuwe manier te laten samenwerken met burgers en ze actief met elkaar in contact te brengen (In actie met burgers, 2009). Gemeenteambtenaren kunnen actief met elkaar in contact komen in een 'proeftuin'. In een lokale proeftuin gaat een aantal gemeenten met elkaar in gesprek en leren ze met en van elkaar over burgerparticipatie. In een proeftuin worden verschillende activiteiten ondernomen en komen veel onderwerpen aan bod (In actie met burgers, 2009). Daarbij wordt ook 'faciliteren van burgerinitiatieven' gebruikt als project in een proeftuin (Denters, 2009). De bevindingen binnen dit programma worden meegenomen in het onderzoek 'Burgers maken hun buurt'. Uit de proeftuinen komen verschillende vragen over de rol van de gemeente bij een burgerinitiatief (Denters, 2009).

Het doel van dit onderzoek is het verkrijgen van inzicht in hoe gemeenten burgerinitiatieven (kunnen) faciliteren. Daarbij is het onderzoek specifiek gericht op de vraag of – en zo ja, hoe – gemeenten zich inspannen om evenredige participatie te bevorderen. De gemeente kan vele mogelijkheden bieden voor participatie. Deze mogelijkheden moeten dan wel gecommuniceerd worden naar de burgers.

1.3. ONDERZOEKSVRAGEN

Tegen deze achtergrond formuleren wij de volgende hoofdvraag voor ons onderzoek:

In hoeverre en op welke wijze trachten gemeenten bij het faciliteren van burgerinitiatieven (evenredige) participatie te bevorderen?

Om deze vraag te beantwoorden is de vraag uiteengelegd in een aantal deelvragen. De eerste vraag is:

1. *Waarom faciliteren gemeenten burgerinitiatieven?*

Het doel van deze vraag is om inzicht te krijgen in de motieven van gemeenten om burgerinitiatieven te faciliteren. Het is interessant om te kijken of evenredige participatie ook echt tot doel is gesteld bij het ondersteunen van burgerinitiatieven. Deze vraag wordt beantwoord aan de hand van eerdere onderzoeksresultaten, maar ook aan de hand van vraaggesprekken met gemeenteambtenaren in een aantal gemeenten waar men ervaring heeft opgedaan met burgerinitiatieven.

2. *Hoe wordt er gestuurd op (evenredige) participatie bij het faciliteren van burgerinitiatieven door gemeenten?*

Door middel van deze vraag willen we een beeld schetsen van de wijze van faciliteren door gemeenten. Interessant daarbij is of gemeenten aandacht hebben voor evenredige participatie. Deze vraag wordt beantwoord aan de hand van een model in combinatie met gemeente gerelateerde literatuur en vraaggesprekken.

3. *Welke ervaringen zijn er opgedaan bij gemeente met het faciliteren van burgerinitiatieven met betrekking tot het realiseren van (evenredige) participatie?*

Met deze vraag wordt duidelijk wat in de praktijk de voor- en nadelen van de verschillende methodes van faciliteren zijn en of er nieuwe inzichten en aanbevelingen zijn. Een van de doelen is om een aanbeveling te doen en daarbij draagt deze vraag bij. Deze vraag wordt alleen beantwoord met de resultaten uit de vraaggesprekken of eerdere evaluatieverslagen en gesprekken.

1.4. METHODEN EN TECHNIEKEN

De beantwoording van de deelvragen is op verschillende manieren vormgegeven. In deze paragraaf wordt de methode van onderzoek weergegeven. Per onderzoeksvraag is aan de hand van wetenschappelijke literatuur een kader opgesteld om een antwoord te kunnen verkrijgen. Hiernaast zijn er vraaggesprekken gehouden om te onderzoeken hoe gemeenten feitelijk met burgerinitiatieven omgaan.

1.4.1. VERANTWOORDING SELECTIE

Het onderzoek richt zich op drie gemeenten, die zijn geselecteerd op verschillende criteria. Het eerste criterium is dat het gemeenten zijn die in ieder geval meedoen aan de 'proeftuinen'. Hiermee wordt gewaarborgd dat de gemeenten ervaring hebben met burgerinitiatieven. Met het oog op de kosten van het onderzoek waren er twee aspecten van belang. Met de potentiële gemeenten moest relatief eenvoudig contact worden gelegd. Daarnaast is rekening gehouden met de reisafstand. Uiteindelijk zijn de gemeenten Hellendoorn, Hogeveen en Zwolle geselecteerd. Binnen deze gemeenten zijn verschillende ambtenaren geïnterviewd die uit hoofde van hun functie een rol speelden bij burgerparticipatie. In alle gemeenten zijn ook meerdere burgers geïnterviewd. Deze burgers zijn benaderd via de medewerkers van de gemeente.

1.4.2. WERKWIJZE

De vragenlijst voor de gemeenteambtenaren bestaat uit zevenentwintig vragen. Die voor de burgers uit vierentwintig vragen. De vragenlijsten bevatten voor het grootste deel open vragen. Om alles uit de vragenlijsten te halen, zijn de gesprekken mondeling afgenomen. De vragenlijsten zijn opgesteld voor het onderzoek 'Burgers maken hun buurt: democratische innovatie met behulp van een design experiment'. Elk gesprek is afgenomen door twee studenten. Een student was de interviewer, de andere de notulist. De gesprekken zijn opgenomen en vervolgens vanuit de opname uitgewerkt door de notulist van het gesprek. De interviews zijn afwisselend afgenomen door Jogchem Pieter van Dijk, Remco Buschers en Dorien Visser.

De medewerkers van de gemeentelijke projecten in Hellendoorn [He], Hogeveen [Ho] en Zwolle [Z] worden weergegeven in het verslag als respectievelijk He1, Ho1, Ho2, Z1, Z2 en Z3. De burgers worden weergegeven als He2, He3, Ho3, Ho4, Z4, Z5. De functies van de respondenten worden beschreven in hoofdstuk twee. Hier is ook de beschrijving van de gemeentelijke projecten te lezen. De vragenlijsten voor gemeente en burger zijn weergegeven in de bijlagen 1 en 2.

Nadat bijna alle vraaggesprekken voltooid waren, is begonnen met de analyse van de gegevens. Dit is gedaan volgens de codeermethode van Hennie Boeije (2008). Er is begonnen met open coderen, het zorgvuldig lezen en indelen in fragmenten. Vervolgens zijn de relevante fragmenten gelabeld met een code. Een code is een samenvattende notatie voor een stukje tekst (Boeije, 2008, p. 85). Daarna zijn de codes nogmaals bestudeerd, eventueel samengevoegd, geschrapt, uitgebreid of veranderd. Naar Boeije (2008, p. 98) was dit het axiaal coderen. Vervolgens zijn de codes besproken met de andere studenten. Zij hadden soms andere ideeën over het nut en beschrijving van een code. Vervolgens hebben de codes een definitieve omschrijving en volgorde in de codelijst gekregen. Uiteindelijk zijn we verbanden gaan zoeken tussen de code. Hierbij hadden wij de onderzoeksvragen in ons achterhoofd. Zo werd het codeerproces afgesloten met het selectief coderen (Boeije, 2008, p. 105).

Na de laatste fase van coderen is ieder voor zich verder gegaan met het verzamelen van aanvullende literatuur verzamelen. Daarna het ordenen van codes op relevantie en het zoeken van verbanden tussen en in de literatuur en codes. Ook zijn we begonnen met het schrijven van het verslag over het onderzoek.

1.5. RELEVANTIE ONDERZOEK

Het burgerinitiatief is een relatief nieuwe vorm van burgerparticipatie. Daardoor is er nog weinig ervaring bij gemeenten met het werken met burgerinitiatieven. Dit maakt het interessant om het te onderzoeken bij de gemeenten die er al wel enige ervaring mee hebben. Gemeenten worstelen immers met de vraag hoe zij dergelijke initiatieven kunnen stimuleren en faciliteren (zie ook inleiding). Vanuit wetenschappelijk oogpunt is het interessant om te bezien of en hoe gemeenten in hun beleid proberen initiatieven zodanig te faciliteren dat evenredige participatie wordt bevorderd. Daarnaast is het van belang welke ervaringen zij daarmee hebben opgedaan. Op basis van onderzoek hiernaar kunnen andere gemeente geholpen worden. Uiteindelijk kunnen, door veel en goed onderzoek, democratische innovaties goed worden geïmplementeerd bij gemeenten.

1.6. OPZET

In de volgende hoofdstukken worden de gestelde onderzoeksvragen beantwoord. In het eerst volgende hoofdstuk volgt een beschrijving van de projecten binnen de onderzochte gemeenten. De eerste onderzoeksvraag wordt beantwoord in hoofdstuk drie. Hoofdstuk vier en vijf bevatten de verwerking van de tweede onderzoeksvraag. In hoofdstuk zes is de derde onderzoeksvraag beantwoord en het laatste hoofdstuk bevat de conclusies. De hoofdstukken waarin onderzoeksvragen worden beantwoord, beginnen met theorie, beschrijven vervolgens de praktijk en eindigen met een korte conclusie.

2. DE CASES

Zoals in vorig hoofdstuk is aangegeven, zijn er bij drie gemeenten interviews afgenomen. Hieronder volgt een beschrijving van de werkwijze bij de facilitering van burgerinitiatieven per gemeente. De gemeente Hellendoorn wordt in paragraaf 2.1. behandeld. Het project in Hoogeveen wordt in paragraaf 2.2. uitgelegd. In de laatste paragraaf worden de twee projecten die er in de gemeente Zwolle zijn voor burgerinitiatieven uitgewerkt.

2.1. GEMEENTE HELLENDOORN

De gemeente Hellendoorn heeft ongeveer 36.000 inwoners. De gemeente bestaat uit verschillende kernen; er zijn twee grote dorpen Nijverdal (25.000 inwoners) en Hellendoorn (5.000 inwoners), drie kleinere dorpen (<1.500 inwoners) en daarnaast enkele buurtschappen (Gemeente Hellendoorn).

De gemeente is een paar jaar geleden begonnen met het project “Hellendoorn in actie”. Hierbij is een campagne gestart om de sociale kwaliteit van Hellendoorn te bevorderen (Hellendoorn in actie, 2010). Daarbij kwamen verschillende initiatieven van de grond. Inmiddels is dit project overgegaan in een vervolgproject: “De lerende gemeenschap”. De geïnterviewde He1 is de projectleider van de Lerende Gemeenschap en was dat daarvoor van Hellendoorn in actie. De twee geïnterviewde burgers zijn initiatiefnemers binnen Hellendoorn in actie, He2 en He3.

2.1.1. DE LERENDE GEMEENSCHAP

De “Lerende Gemeenschap” bestaat uit actieve meedenkers en doeners die een collectief belang hebben bij het gezamenlijk gekozen thema ‘maatschappelijk betrokken ondernemen’. Deelnemers zijn vooral ondernemers, vertegenwoordigers van vrijwilligersorganisaties, kerken, onderwijs-, welzijns- en zorginstellingen en de gemeente. De groep werkt twee jaar samen (2010-2011) en wisselt ideeën uit, bedenkt oplossingen en voert nieuwe werkwijzen door. Daarbij betrekken ze mensen bij uit bestaande netwerken. De gemeente ondersteunt de lerende gemeenschap. Ze regelt de organisatie, zorgt voor PR en communicatie, informeert nieuwe deelnemers en organiseert kennisuitwisseling met andere gemeenten (Hellendoorn in actie, 2010). Er zijn drie werkgroepen, die elk werken aan een van de drie gekozen deelthema's: Jonge vrijwilligers voor de lokale omroep LOH, Beursvloer Hellendoorn en Inter-dorpsfeesten. De werkgroepen hebben een concreet en praktisch doel. Daarnaast kijken ze ook naar hun eigen werkwijze. Het uiteindelijke doel is immers dat deze eerste ‘Lerende Gemeenschap’ in Hellendoorn een stimulerend voorbeeld van een nieuwe en effectieve werkvorm wordt, zodat er zich in de toekomst vaker “Lerende Gemeenschappen” vormen (Hellendoorn in actie, 2010).

2.2. GEMEENTE HOOGEVEEN

De gemeente Hoogeveen heeft ongeveer 54.500 inwoners en bestaat uit de plaatsen Elim, Fluitenberg, Hollandscheveld, Hoogeveen, Nieuw Moscou, Nieuweroord, Nieuwlande, Noordscheschut, Pesse, Stuifzand en Tiendeveen (Gemeente Hoogeveen, 2010).

De gemeente Hoogeveen is vanaf 2005 bezig met het participatieproject “De Smederijen”. In het kader van dit project zijn zes organisaties een samenwerking aangegaan: gemeente Hoogeveen, Politie Drenthe, Stichting Welzijnswerk [SWW], Woningcorporatie Domesta, Woningcorporatie Woonconcept en Woningcorporatie Actium (De Smederijen; Ho1, 2010).

2.2.1. DE SMEDERIJEN

De gemeente Hoogeveen is voor dit project ingedeeld in 33 Smederijen. Dit zijn wijkjes die door de bewoners zelf bepaald zijn. In tien van deze Smederijen is in 2007 begonnen met het project. Daarna zijn

er in 2008 nog eens acht Smederijen toegevoegd. In 2009 zijn geen nieuwe Smederijen geactiveerd, maar in 2010 zal dat wel gebeuren (Ho1, 2010).

Er zijn twee soorten projecten binnen een Smederij mogelijk, de zogenoemde korte en lange klap. De korte klap is in de achttien geactiveerde Smederijen gelijk begonnen, met de lange klap lopen nu proeven. Lange-klapprojecten zijn complexer en kostbaarder en vragen om samenwerking, afstemming en een zoektocht naar geld (De Smederijen van Hoogeveen, 2008). Dit gaat vaak om het meedenken met de beleidsmakers door bewoners (Ho1, 2010). Bij de korte-klapprojecten is er elk jaar een beperkt budget beschikbaar voor eenvoudige, snel te realiseren initiatieven (De Smederijen van Hoogeveen, 2008). De korte-klap sluit prima aan bij ons onderzoek. Waarin wordt gekeken naar projecten waarin burgers actief worden om hun straat, buurt of stad vorm te geven en waarbij de gemeente een ondersteunende rol heeft.

In een Smederij, waar men met een korte klap begint, wordt gestart met een bijeenkomst waarin een initiatiefgroep wordt gevormd (Ho3, 2010). Deze groep bestaat uit bewoners van de wijk. Zij gaan zich inzetten om nieuwe ideeën te verzamelen. Daarnaast beslissen zij welke ideeën er kunnen worden uitgevoerd. De initiatiefgroep wordt ondersteund door een wijkteam, hiervan zijn er acht in de hele gemeente. Dit team zorgt voor de directe ondersteuning van de initiatiefgroep op alle vlakken. In het wijkteam zitten een opbouwwerker van SWW, een wijkagent, een wijkbeheerder van de gemeente en de gebiedsregisseur. Er zijn drie gebiedsregisseurs in de gemeente Hoogeveen. Deze zijn in dienst bij de Smederijen. Zij hebben tijdens het gehele proces contact met alle groepen en houden zo het proces in de gaten. Het wijkteam informeert het afstemmingsteam en de stuurgroep over de stand van zaken. In het afstemmingsteam zitten beleidsmedewerkers van de zes organisaties, de gebiedsregisseurs en vijf beleidsmedewerkers van verschillende afdelingen van de gemeente. Zij geven advies aan de stuurgroep. In die stuurgroep zitten de vertegenwoordigers van de zes organisaties, de gebiedsregisseurs en vier bewoners. De stuurgroep bewaakt het hele proces van de Smederijen. Daarnaast zijn er nog een werkgroep communicatie en een werkgroep financiën (Ho1, 2010).

Een bewoner met een initiatief klopt eerst bij de initiatiefgroep aan. Die beoordeelt of het idee uitgevoerd kan worden. De groep kan zelf criteria stellen waaraan projecten moeten voldoen. Zijn er meerdere projecten en is het budget niet toereikend (hetgeen vaak het geval is), dan wordt er tussen verschillende ideeën gekozen door middel van een verkiezingsavond. Op deze avond krijgen buurtbewoners een stemkaart of muntje om te stemmen op hun favoriete initiatief. De bewoners van de winnende initiatieven voeren het idee vervolgens zelf uit met behulp van het wijkteam (Ho2, 2010).

In Hoogeveen zijn twee medewerkers van de Smederijen geïnterviewd. Ho1 is projectleider van De Smederijen en Ho2 is gebiedsregisseur. De burgers zijn beide initiatiefnemers voor het opknappen van een speeltuin in hun buurt. Burger Ho3 is woonachtig in De Smederij de Oranjebuurt in Hoogeveen en zit daar in de initiatiefgroep. Burger Ho4 is woonachtig in De Smederij Hollandscheveld en heeft eenmalig een idee uitgevoerd.

2.3. GEMEENTE ZWOLLE

De gemeente Zwolle heeft 117.000 inwoners, verdeeld over de stad Zwolle en een aantal dorpen en buurtschappen rondom de stad (Gemeente Zwolle, 2010a).

Gemeente Zwolle is op verschillende manieren bezig met burgerparticipatie en ondersteunt daarbij ook burgerinitiatieven. De gemeente heeft het project "Samen maken we de Stad" opgezet. De bedoeling van het project is om allerlei ideeën van burgers, organisaties en gemeente bij elkaar te brengen. Naast dit stadsbrede project, werkt de gemeente Zwolle ook met wijkbudgetten.

2.3.1. SAMEN MAKEN WE DE STAD

Bij “Samen maken we de stad” werkt een initiatievenmakelaar. Zij geeft advies en probeert mensen met ideeën te koppelen. Daar waar nodig geeft de initiatievenmakelaar ondersteuning. De initiatiefnemers blijven echter verantwoordelijk voor het zoeken naar middelen en voor de uitvoering van het initiatief. Er wordt ‘gekoppeld’ tussen initiatiefnemers met vergelijkbaar idee of tussen mensen die elkaar kunnen helpen met bijvoorbeeld middelen. Dit gebeurt door middel van een website, netwerkborels en persoonlijk contact via de initiatievenmakelaar (Z3, 2010). Het doel is om de stad Zwolle in alle opzichten te verbeteren. De initiatieven moet dan ook betrekking hebben op de hele stad (Samen maken we de stad; Z3, 2010). De initiatievenmakelaar ondersteunt met raad en daad, maar niet met financiële middelen.

2.3.2. WIJKBUDGETTEN

Elk jaar is er voor een aantal wijken in de gemeente een budget voor bewonersinitiatieven beschikbaar. De ideeën worden ingediend bij de gemeente, die kijkt of ze aan de regels voldoen. Zo moeten de initiatieven haalbaar zijn en niet in strijd met bestaand beleid. De initiatiefnemer kan vervolgens het idee uitwerken. Op een bepaalde dag moeten alle initiatieven uitgewerkt zijn en dan kan er indien nodig gestemd worden. De winnende projecten krijgen het geld om het plan uit te voeren. Burgers moet hierbij zelf het budget beheren en alles regelen voor de realisatie. Hierbij kunnen ze om hulp vragen bij de gemeente (Gemeente Zwolle, 2010b). Elke wijk heeft een wijkmanager om ondersteuning te bieden.

In Zwolle hebben we de bedenker van het participatiebeleid geïnterviewd (Z1). Daarnaast ook de projectmanager van de wijkbudgetten (Z2) en de initiatievenmakelaar (Z3). In Zwolle zijn er twee bewoners geïnterviewd, beide hebben deelgenomen aan de wijkbudgetten. De een heeft een talentcentrum opgezet, Z4, de andere heeft meegewerkt aan een speeltuin, Z5.

3. MOTIEVEN VOOR DE FACILITERING VAN BURGERINITIATIEVEN

Dit hoofdstuk behandelt de eerste onderzoeksvraag: Waarom faciliteren gemeenten burgerinitiatieven? In paragraaf 3.1. worden motieven besproken om burgerparticipatie te ondersteunen. Vervolgens worden in paragraaf 3.2. de motieven van de drie onderzochte gemeenten beschreven en geanalyseerd. Of en hoe evenredige participatie in de motieven wordt genoemd, wordt besproken in paragraaf 3.3. In de laatste paragraaf zal een conclusie worden gegeven wat betreft de motieven.

3.1. TYPERING VAN MOTIEVEN

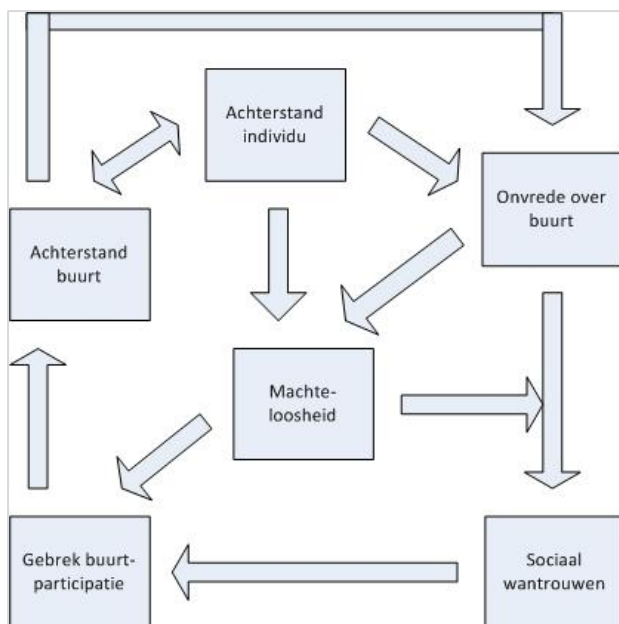
Verschillende termen vliegen over tafel als het gaat over waarom een gemeente burgerinitiatieven ondersteunt. Denk aan het dichten van de kloof tussen burger en bestuur, het versterken van de sociale samenhang en het verbeteren van de leefbaarheid (Oude Vrielink & van de Wijdeven, 2008; Wijdeven & Geurtz, 2009). Burgerinitiatieven lijken een oplossing te zijn voor alle (maatschappelijke) problemen. Tonkens en Kroese (2009) constateren dat actief burgerschap de laatste jaren als oplossing wordt aangedragen voor vier grote maatschappelijke vraagstukken: gebrek aan sociale samenhang (in het bijzonder tussen verschillende bevolkingsgroepen), asociaal gedrag, sociale uitsluiting en ten slotte de kloof tussen burgers en bestuur.

Burgerinitiatieven blijken vaak gestalte te krijgen op wijkniveau (Wijdeven & Geurtz, 2009). Bij de wijkaanpak, zoals die wordt gestimuleerd vanuit het wijkenbeleid dat is gevoerd door het Kabinet Balkenende IV (eerst door minister Vogelaar en daarna door minister Van der Laan), is bewonersparticipatie vaak een middel (Denters, 2008). Om die bewonersparticipatie te ondersteunen en het beschikbare geld te besteden, is er een vouchersysteem bedacht. Het vouchersysteem voorziet in de financiering van bewonersinitiatieven door uitgifte van waardebonnen. In dit systeem krijgen bewoners zeggenschap over de keuze, de financiering en de uitvoering van hun initiatief (Tonkens & Kroese, 2009). In aansluiting op Sullivan en Taylor (2007) onderscheidt Denters (2008) vier motieven voor de wijkaanpak:

1. geïntegreerde aanpak van vraagstukken van leefbaarheid en veiligheid en de toegankelijkheid en kwaliteit van buurtvoorzieningen en publieksdiensten;
2. stedelijke herstructurering en duurzame ontwikkeling;
3. modernisering van de lokale representatieve democratie;
4. activerend burgerschap en de ontwikkeling van gemeenschapszin.

Deze vier termen zijn net weer wat anders dan die genoemd in de eerste alinea. Bezien we de laatst genoemde motieven, dan blijkt dat ze enerzijds verwijzen naar maatschappelijke doelen (motieven 1 en 2) en anderzijds naar bestuurlijke doelen (motieven 3 en 4). De maatschappelijke doelen richten zich op het verbeteren van de maatschappij, de bestuurlijke doelen op het verbeteren van het democratische proces. Of deze doelen bijdragen aan de bevordering van evenredige participatie is de vraag. Het bevorderen van participatie, kan indirect ook tot gevolg hebben dat de evenredigheid van de participatie verbeterd wordt. Lowndes, Pratchett, & Stoker (2006a) hebben beredeneerd dat meer binding hebben met de gemeenschap, ook meer over hebben voor de gemeenschap betekent. Grotere sociale cohesie betekent dus een betere grond om te participeren (Lowndes, Pratchett, & Stoker, 2006a). Maatschappelijke en bestuurlijke doelen zijn dus met elkaar verweven.

Het stellen van doelen kan worden gebaseerd op beweegredenen van burgers om niet te participeren. Denters (2002) stelt dat er een vicieuze cirkel is van alle beweegredenen om niet te participeren. Daarbij geeft hij aan dat een van de belangrijkste uitdagingen van het beleid is, het vinden van aanknopingspunten om deze vicieuze cirkel te doorbreken (Denters, 2002). De blokken van de vicieuze cirkel zijn te koppelen aan verschillende doelen. Gebrek aan buurtparticipatie, machteloosheid en achterstand van het individu wijzen naar bestuurlijke doelen. Achterstand van de buurt, onvrede over

FIGUUR 1 VICIEUZE CIRKEL (DENTERS, 2002 VRIJ NAAR (Ross, Miroswsky, & Pribesh, 2001))

buurt en sociaal wantrouwen lijken aangepakt te kunnen worden door de gestelde maatschappelijke doelen. Door het aanpakken van alle aspecten uit de vicieuze cirkel zou iedereen kunnen participeren en er dus meer evenredige participatie ontstaan.

3.2. MOTIEVEN IN DE PRAKTIJK

Tijdens de interviews bij de drie gemeentes is aan de diverse betrokken ambtenaren de vraag gesteld 'Om welke reden of redenen ondersteunt uw gemeente burgerinitiatieven?'. Op grond van de theorie zijn de verwachtingen dat er ook bij Hellendoorn, Hogeveen en Zwolle een tweedeling tussen maatschappelijke en bestuurlijke motieven is. Eerst een uitwerking van de antwoorden van de geïnterviewden op de gestelde vraag.

In de gemeente Hellendoorn is het doel vooral om maatschappelijk verantwoord te gaan ondernemen binnen de hele gemeente. We hebben hierover gesproken met een ambtenaar van het project *de Lerende Gemeenschap* en twee burgers. He1 (2010) vertelt dat de gemeente zich beter bewust wil worden van wat er leeft in de samenleving om zo maatschappelijke problemen op te kunnen lossen. Hierdoor kunnen ze ook de beste initiatieven naar voren halen uit de samenleving. Opvallend is dat de in Hellendoorn geïnterviewde burger uitdrukkelijk zegt dat de gemeente hamert op sociale cohesie, terwijl de gemeenteambtenaar het niet eens noemt (He2, 2010). Uit een tijdschriftpublicatie over het Hellendoornse project blijkt dat door middel van het maatschappelijk verantwoord ondernemen de leefbaarheidsproblemen moeten worden aangepakt. Daarnaast was Hellendoorn in Actie erg bezig met sociale cohesie in de samenleving (Dorp, 2010).

In Hogeveen zijn er duidelijke doelen gesteld als het gaat om het beleid van De Smederijen, we hebben hier over gesproken met twee medewerkers van het project. In Hogeveen wordt het dichten van de kloof tussen burger en bestuur genoemd door middel van het betrekken van burgers bij de besluitvorming (Ho1, 2010). Uit documenten van De Smederijen blijkt dat er verschillende doelen zijn gesteld, zoals in tabel 1 valt te lezen.

In Zwolle hebben we met drie ambtenaren gesproken. Z1 (2010) zei dat er eigenlijk geen doelen op papier staan. Uit het gesprek is echter naar voren gekomen dat vooral de zelfredzaamheid en weerbaarheid van de burger meespelen bij het ondersteunen van burgerinitiatieven. De twee andere geïnterviewden geven vooral aan dat de sociale samenhang en de leefbaarheid een rol spelen in hun werk (Z2, 2010; Z3, 2010).

Er is naast de redenen ook gevraagd naar de thema's van de initiatieven. De vraag was 'is de aanpak bedoeld voor initiatieven die zich richten op bepaalde thema's?'. De antwoorden komen in grote lijnen overeen met de eerder gegeven redenen voor ondersteuning. De gemeente Hellendoorn maakt het thema van initiatieven niet zoveel uit, wel is er speciaal aandacht voor jongeren (He1, 2010). De gemeente Hoogeveen ziet het liefst initiatieven op het gebied van leefbaarheid, in de gemeente Zwolle vindt men dat alle thema's ondersteund moeten worden.

In Hellendoorn en Hoogeveen zijn duidelijk maatschappelijke en bestuurlijke doelen te onderscheiden (zie tabel 1). In Zwolle zijn het meer maatschappelijke doelen. In Hellendoorn en Hoogeveen is een nieuw soort werken of organisatie opgezet. Daarbij is naar het lijkt goed nagedacht over welke doelen het project moet nastreven. In Zwolle is zijn de projecten voor burgerinitiatieven in een gemeentelijke afdeling geweven. Hierdoor lijkt het of ze minder nagedacht hebben over de betekenis van het stellen van doelen.

In tabel 1 hebben we de genoemde doelen op een rijtje gezet. Daaraan zijn ook de belemmeringen van de vicieuze cirkel te koppelen. Opvallend is dat in alle gemeenten (bijna) alle belemmeringen van de vicieuze cirkel aandacht krijgen. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat de doelen die in Hoogeveen gesteld zijn een stuk concreter zijn dan in Hellendoorn en Zwolle. Dit betekent dat de concrete doelen uitvoerbaar zijn en minder concrete doelen later bereikt worden.

TABEL 1 DOELEN TOEGEPAST OP VICIEUZE CIRKEL (B= bestuurlijk doel, M=maatschappelijk doel)

Hellendoorn - Hellendoorn in actie		Hoogeveen – De Smederijen van Hoogeveen		Zwolle - wijkbudgetten		Begrippen vicieuze cirkel	
Leefbaarheid aanpakken (M)	Vergroten tevredenheid bewoners over hun woon- en leefomgeving (M)	Leefbaarheid aanpakken (M)	- Onvrede over buurt - Achterstand buurt				
	Toename maatschappelijke participatie, betrokkenheid, directe zeggenschap en medeverantwoordelijkheid van bewoners in de totstandkoming van hun eigen leefomgeving (B)		- Gebrek buurt participatie				
	Het ontwikkelen van de planmatige aanpak wijk- en dorpsgericht werken (B)						
Bevorderen sociale cohesie (B)	Toename sociale cohesie tussen bewoners onderling (B)	Sociale samenhang (B)	- Sociaal wantrouwen				
Maatschappelijk verantwoord ondernemen (M)	Organisaties en bewoners moeten samen antwoorden vinden op vraagstukken vanuit de samenleving (M)		- Machteloosheid				
	Onderlinge samenwerking binnen en tussen deelnemende organisaties verbeteren Bevorderen professionalisering, integraliteit en samenwerking tussen organisaties (M)						
	Benutting en ontwikkeling deskundigheid, ervaring en daadkracht bewoners (B)	Zelfredzaamheid en weerbaarheid burger vergroten (B)	-Achterstand individu - Machteloosheid				
Bewust wording samenleving (B)							

3.3. EVENREDIGE PARTICIPATIE ALS DOEL

Gezien de vraagstelling van dit onderzoek is het ook interessant of gemeenten eisen hebben geformuleerd die de representativiteit van burgerinitiatieven betreffen. Zoals we net hebben kunnen zien, wordt evenredige participatie niet genoemd als doel. In de vraaggesprekken zijn daarom ook specifiek vragen gesteld over de problemen, bevordering en ervaringen met evenredige participatie. In de vraaggesprekken met de gemeenteambtenaren is de volgende vraag gesteld 'Bij burgerinitiatieven zijn regelmatig bepaalde groepen oververtegenwoordigd of ondervertegenwoordigd. Is er in de regeling aandacht voor bevordering van evenredige participatie door alle groepen burgers?'.

De medewerker van gemeente Hellendoorn geeft aan niet specifiek aandacht aan evenredige participatie te schenken. Initiatiefnemers worden er wel op gewezen dat het initiatief voor een brede groep moet zijn (He1, 2010). Ho1 (2010) geeft aan dat er speciaal aandacht is voor participatie van jongeren. Opvallend is dat beide ambtenaren in Hogeveen elkaar tegenspreken als het gaat om of evenredige participatie binnen een initiatiefgroep gewenst is. Ho1 (2010) zegt; 'Het is misschien goed om niet als doel voor ogen te hebben dat de hele initiatiefgroep een goede afspiegeling van de samenleving is.' Terwijl Ho2 (2010) zegt; 'Het is onze taak om zoveel mogelijk verscheidenheid aan mensen binnen de initiatiefgroep te krijgen [...] er wordt gekeken of de initiatiefgroep wel een afspiegeling van de buurt is.' Een verschil van inzicht tussen beleidsmaker en beleidsuitvoerder. Uit de vraaggesprekken in Zwolle blijkt dat evenredige participatie zeker aandacht krijgt bij de begeleiding. Het is alleen niet als apart doel binnen het project met burgerinitiatieven gekenmerkt. Uit de gesprekken met Z1 en Z2 blijkt dat Z1, de beleidsmaker, het duidelijk belangrijker vindt dan Z2, de projectleider van de wijkbudgetten (Z1, 2010; Z2, 2010).

3.4. CONCLUSIES MOTIEVEN

In deze paragraaf is duidelijk geworden dat er zowel maatschappelijke als bestuurlijke doelen te onderscheiden zijn. Aan de hand van de vicieuze cirkel is uitgelegd wat beweegredenen zijn om niet te participeren. Gemeenten blijken de meeste problemen van het niet-participeren aan te pakken door zowel maatschappelijke als bestuurlijke doelen te stellen.

In Hellendoorn waren de doelen moeilijk te achterhalen, maar uit alle materiaal was toch een beeld te verkrijgen dat er zowel aan maatschappelijk als bestuurlijke doelen wordt gewerkt. De motieven om burgerinitiatieven te faciliteren in de gemeente Hellendoorn zijn breed en daardoor zouden ze evenredige participatie kunnen bevorderen. Ook Ho1 zegt dat evenredige participatie bevorderen zeker een aandachtspunt is.

Het is opvallend dat we alleen in de documenten van Hogeveen een duidelijk opsomming van de gestelde doelen tegenkwamen. De motieven om te faciliteren zijn zowel maatschappelijk als bestuurlijk van aard. Het beleid van de Smederijen raakt als enige alle aspecten uit de vicieuze cirkel. De medewerkers reageren verschillend op evenredige participatie als doel, hieruit kunnen we afleiden dat het geen doel op zich is.

In Zwolle zijn de doelen vooral uit het gesprek met de ambtenaren te halen. Er zijn maar een paar doelen te onderscheiden, die zowel maatschappelijk als bestuurlijk van aard zijn. Ook in Zwolle zijn de medewerkers niet eensgezind over het belang om evenredige participatie te bevorderen. Hoewel het wel een aandachtspunt is, zien ze het niet als doel.

Het blijkt dat geen van de onderzochte gemeente evenredige participatie als doel stellen, maar er bij het faciliteren wel op letten. Hoe de gemeenten sturen op evenredige participatie wordt in de volgende hoofdstukken beschreven.

4. FACTOREN VAN STUREN OP (EVENREDIGE) PARTICIPATIE

In de komende twee hoofdstukken wordt de vraag onderzocht ‘Hoe wordt er gestuurd op (evenredige) participatie bij het faciliteren van burgerinitiatieven?’. In het vorige hoofdstuk is onderzocht waarom gemeenten burgerinitiatieven ondersteunen. Daarbij werd evenredige participatie uitsluitend als aandachtspunt bij het faciliteren genoemd. In dit hoofdstuk wordt aan de hand van een model geanalyseerd of gemeenten bewust zijn van de factoren die (evenredige) participatie beïnvloeden. Lowndes, Pratchett & Stoker (2006a) hebben het CLEAR-model ontwikkeld, het is ook gebruikt bij het opstellen van de vragenlijst. Deze wordt in de volgende paragraaf kort uitgelegd.

4.1. CLEAR-MODEL

Het CLEAR-model kan worden gebruikt om te begrijpen wat burgers tegenhoudt en wat ze drijft om te participeren in hun samenleving (Lowndes, Pratchett, & Stoker, 2006a). De letters van CLEAR zijn een acroniem die verwijzen naar de relevante factoren voor participatie: Can do, Like to, Enable to, Asked to, Respond to (Lowndes, Pratchett, & Stoker, 2006b). Het model biedt enerzijds een verklaring voor het al dan niet participeren van burgers, maar het is ook een kader op grond waarvan gemeenten beleid kunnen voeren om participatie van burgers te bevorderen en te faciliteren. We kiezen gezien onze probleemstelling voor het tweede perspectief. De CLE-factoren beschrijven de belemmerende factoren uit voor participatie. Vervolgens zijn de AR-factoren aandachtspunten om participatie te bevorderen. De factoren A en R worden in het volgende hoofdstuk toegelicht.

De factoren C, L en E beschrijven of de gemeente zich bewust is van mogelijke problemen in de samenleving die participatie belemmeren. Bij elke factor hoort een aantal kenmerken, aan de hand hiervan wordt geanalyseerd of de gemeente zich bewust is van die (participatiebelemmerende) factor. In die kenmerken zijn ook begrippen uit de vicieuze cirkel van Denters (2002) en de genoemde oorzaken van selectieve participatie van Verba, et al. (1995) te herkennen. Eerst wordt in paragraaf 4.2. ingegaan op de *can do* factor. Daarna in paragraaf 4.3. op de *like to* factor en in paragraaf 4.4. op de *enabled to* factor. Het hoofdstuk eindigt met een concluderende paragraaf.

4.2. CAN DO

Burgers moeten *kunnen* participeren, dit betekent dat ze genoeg vaardigheden en mogelijkheden moeten hebben om deel te nemen. Dit wijst naar de sociaaleconomische omstandigheden, als opleidingsniveau en de carrière van de burgers (Lowndes, Pratchett, & Stoker, 2006a). Omdat de vaardigheden meer in hogere milieus aanwezig zijn, wordt aangenomen en is vastgesteld dat burgers uit lagere sociaaleconomisch milieus minder participeren dan burgers uit hogere milieus (Verba, Schlozman, & Brady, 1995). Er zijn een vijftal kenmerken waaraan gemeenten kunnen afmeten of burgers de mogelijkheid hebben om te participeren.

4.2.1. KERNMERKEN VAN CAN DO

Opleidingsniveau: Het gemiddelde opleidingsniveau, maar ook de verschillen in niveau en leeftijd zijn van belang.

Werkeloosheid en sociale klasse: De hoogte van de werkeloosheid, ook de soorten van industrieën zijn kenmerkend voor de gemeente. Veel of weinig zelfstandigen of laaggeschoolde arbeiders. De concentratie van werklozen of zelfstandigen is van belang voor de samenlevingsopbouw.

Demografische kenmerken: Dit kan uitgelegd worden aan de hand van bijvoorbeeld leeftijdsspreiding en etnische samenstellingen van de gemeente. Daarbij wordt gekeken naar dominante groepen in samenleving, bijvoorbeeld veel studenten.

Beschikbaarheid van middelen: De burgers hebben computers, kopieerapparaten, communicatiemiddelen nodig om te kunnen participeren. Het is van belang dat ze gemakkelijk over deze middelen kunnen beschikken. Niet onbelangrijk is of burgers ook tijd hebben om te participeren.

Vaardigheden van burgers: Alles kan wel beschikbaar zijn, maar hebben de burgers ook de kennis en vaardigheden om te participeren. Bijvoorbeeld of ze de middelen weten te vinden en of ze vaardigheden hebben om plannen op te stellen.

4.2.2. PRAKTIJK VAN CAN DO

Uit de interviews met de gemeenteambtenaren, beleidsdocumenten en evaluatierapporten van de gemeenten is te concluderen of gemeenten zich bewust zijn van deze drempels. Opvallend is dat in het interview met de beleidsmedewerker uit Hellendoorn eigenlijk niets naar voren is gekomen over de *Can do* factor. De medewerkers van de gemeenten Hogeveen en Zwolle weten meer waar hun burger staat in de samenleving.

Opleidingsniveau: In Hogeveen wordt expliciet gezegd dat het opleidingsniveau onder het landelijk gemiddelde zit (Ho1, 2010). Z1 en Z2 vertellen dat in Zwolle het niveau van de burgers per wijk verschillend is (Z1, 2010; Z2, 2010).

Werkeloosheid en sociale klasse: Hier wordt in geen enkel gemeente wat over gezegd. In meerdere vraagsgesprekken kwam naar voren dat een aantal wijken binnen de gemeenten sterk afwijkt van het gemiddelde.

Demografische kenmerken: Deze zijn in alle steden wel degelijk van invloed op evenredige participatie, maar worden bijna niet genoemd door de geïnterviewden. Elke gemeente is multicultureel, al is de een dat meer dan de ander. Zo is er in Hogeveen een wijk waar veel ouderen en gehandicapten wonen (Ho2, 2010). Zwolle geeft duidelijk aan dat wijken verschillen in samenstelling, bijvoorbeeld jonge stedelingen ten opzichte van een wijk met meer allochtonen (Z1, 2010).

Beschikbaarheid van middelen: Alle drie gemeenten denken dat hun burgers genoeg middelen tot hun beschikking hebben of kunnen krijgen (He1, 2010; Z1, 2010; Ho1, 2010). De middelen zullen misschien niet door iedereen gebruikt worden (Z2, 2010). Z1 geeft aan dat het wel per leeftijdsgroep verschilt of mensen tijd hebben (Z1, 2010).

Vaardigheden van burgers: Alle beleidsmedewerkers zijn het er over eens dat burgers een initiatief kunnen uitvoeren. Toch blijkt vooral in Zwolle dat de gemeente bewust is dat niet alle burgers het kunnen of denken te kunnen (Z1, 2010).

4.3. LIKE TO

Burgers moeten *willen* participeren, dit wijst op een sociale samenhang en de mate van vertrouwen in de gemeenschap. Meer verbondenheid met de gemeenschap betekent vaak ook meer overhebben voor de gemeenschap (Lowndes, Pratchett, & Stoker, 2006a). Ofwel, het gevoel van saamhorigheid kan een sterke motivatie zijn om te participeren (Lowndes, Pratchett, & Stoker, 2006b). Om te kunnen nagaan hoe de *like to* factor bekend is bij gemeenteambtenaren zijn er een viertal kenmerken.

4.3.1. KENMERKEN VAN LIKE TO

Verbondenheid met omgeving: De focus van burgers op hun omgeving is belangrijk, de grootte van dat gebied is van belang voor de hechtheid. Iemand kan zich heel erg verbonden voelen tot de buurt, maar

niet tot de stad, of andersom. Mogelijk voelen burgers zich meer met een bepaalde groep verbonden in de stad.

Hechtheid van de samenleving: De stabiliteit bepaalt onder andere de hechtheid, maar ook het gevoel voor traditie binnen een gemeenschap.

Vertrouwen: Als burgers elkaar vertrouwen en ook de gemeente, dan is het eenvoudig samenwerken. Het is lastig werken zonder vertrouwen in elkaar en in het beleid.

Gevoel van burgerschap: Een groepsgevoel, kan leiden tot collectieve acties. Belangrijk is dat burgers iets over hebben voor de gemeenschap, anders worden ze minder snel actief.

4.3.2. PRAKTIJK VAN *LIKE TO*

Ook hier is uit de interviews en documenten van Hellendoorn, Hoozevee en Zwolle gehaald of de gemeenteambtenaren zich bewust zijn van de *Like to* factoren. Dit verschilt per kenmerk van zeer tot niet bewust. Sommige kenmerken worden niet genoemd bij de interviews of in beleidsstukken. Het kan zijn de kenmerken als vanzelfsprekend worden aangenomen. Toch veronderstellen we dat als er niet over de kenmerken wordt gesproken, de geïnterviewden er niet bewust van zijn van de invloed van deze kenmerken.

Verbondenheid met omgeving: Op verschillende niveaus in Hellendoorn wordt verbondenheid gevoeld met de gemeente, aldus He1 (2010). Terwijl in Hoozevee en Zwolle het idee bestaat dat mensen zich meer verbonden voelen met hun buurt (Z2, 2010) (Ho2, 2010).

Hechtheid van de samenleving: He1 (2010) geeft letterlijk aan dat Hellendoorn een hechte samenleving heeft, waarbij gebruiken van vroeger nog in ere worden gehouden, het zogeheten noaberschap. Zowel Hoozevee als Zwolle geeft duidelijk aan dat de gemeente een multiculturele samenleving is (Z1, 2010; Ho1, 2010). Wat kan duiden op verschillende groepen in de samenleving, met als gevolg een minder hechte samenleving.

Vertrouwen in medeburgers en overheid: Uit het gesprek met He1 komt niets naar voren wat met dit kenmerk in verband gebracht kan worden, er is ook geen directe vraag over gesteld. In Hoozevee ging een hondenhalte niet door omdat buurtbewoners elkaar niet wilden aanspreken als het mis ging, maar de politie wilden inschakelen. Dit wijst mogelijk op een gebrekkig vertrouwen tussen bewoners. Ho1 (2010) heeft het idee dat er vertrouwen is bij de burger over de werkwijze van de gemeente, maar ook voor medeburgers. Z1 (2010) vertelt over het vertrouwen hebben dat bewoners samen actie gaan ondernemen. Z1 (2010) spreekt ook over het wegwerken van achterdocht in een bepaalde wijk, hij vermoedt dus dat burgers in die wijk geen vertrouwen hebben in de overheid.

Gevoel van burgerschap: In Hellendoorn wordt hier niets over gezegd. Het voorbeeld uit Hoozevee wijst ook op een gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel voor de samenleving en geen motivatie voor gezamenlijk optreden. Dit kan ook worden uitgelegd als gebrekkig burgerschap. Z1 (2010) spreekt over het samen oppakken van dingen. Hij bedoelt hiermee dat burgers die veel kunnen samen met burgers die minder kunnen initiatieven uitdenken.

4.4. ENABLED TO

Enabled to betekent dat burgers *mogelijkheden* moeten hebben om te participeren. De maatschappelijke infrastructuur van groepen en organisaties maakt een verschil wat betreft het hebben van mogelijkheden of het niet hebben van deze kansen. Deze netwerken zijn communicatiekanalen van en naar de overheid

(Lowndes, Pratchett, & Stoker, 2006b). Een belangrijke rol is weggelegd voor gemeenten, die kunnen investeren in overkoepelende organisaties om participatie op te starten (Lowndes, Pratchett, & Stoker, p. 288, 2006a). De kenmerken die hieronder beschreven zijn hebben dan ook alles te maken met de netwerken binnen de samenleving en de deelname eraan door gemeente en alle burgers.

4.4.1. KENMERKEN VAN *ENABLED TO*

Type organisaties: Er bestaan verschillende typen organisaties en deze zijn in de ene gemeente actiever dan in een andere. Veel en grote organisaties hebben meer invloed op het gemeentelijke systeem.

Activiteiten van burgers binnen organisaties: Burgers participeren al bij organisaties, maar hoeveel en welke burgers en bij welke en hoeveel organisaties? Is er sprake van selectieve participatie, doordat burgers niet deelnemen aan netwerken? Netwerken hebben invloed op de ontwikkeling van burgers, maar zijn ook van belang voor de gemeente voor communicatie met burgers.

Dichtheid van netwerken: Interessant is of er organisaties zijn die een overkoepelende functie hebben, of juist heel erg groeien, of bij bepaalde groepen in de samenleving hoort. De gemeente kan hier ontwikkelingen aan aflezen. Organisaties kunnen ook van belang zijn voor de gemeente om ondersteuning en vertrouwen te krijgen (Lowndes, Pratchett, & Stoker, 2006a).

4.4.2. PRAKTIJK VAN *ENABLED TO*

De genoemde kenmerken zijn typisch voor de civiele infrastructuur van een gemeente. Hieronder worden de drie gemeenten op deze punten geanalyseerd. De gemeente kan via de netwerken in de samenleving oproepen tot het indienen van initiatieven. Om evenredige participatie te bewerkstelligen moeten door deze netwerken wel alle burgers bereikt worden.

Type organisaties: In alle gemeenten wordt genoemd dat organisaties ook erg actief zijn binnen de samenleving. Dit loopt ver uiteen, speeltuin-, buurt-, sport-, cultuurverenigingen, maar ook scholen en politieke organisaties en verschillende jongeren-, ouderen-, vrouwenorganisaties en verenigingen van nieuwe Nederlanders. In Hellendoorn wordt opgemerkt dat de meeste burgers wel actief zijn bij een of meerdere organisaties en ook via die organisaties participeren in het gemeentebestuur. Door de geïnterviewden in Hoogeveen en Zwolle worden vooral buurtverenigingen en scholen genoemd als organisaties die belangrijk zijn voor het participatiebeleid.

Activiteiten van burgers binnen organisaties: He1 (2010) vertelt dat het verenigingsleven erg belangrijk is in de gemeente Hellendoorn. Daarnaast zijn er veel buurt- en wijkverenigingen in de kernen Nijverdal en Hellendoorn, die ook de ouderen en jongeren bij initiatieven proberen te betrekken (He1, 2010). De Lerende Gemeenschap probeert via burgers in bestaande organisaties actief te laten worden voor hun buurt, wijk of dorp. De gemeente is zich dus bewust van het participeren via organisaties, maar is zich minder bewust van het gegeven dat sommige groepen minder georganiseerd zijn. In Hoogeveen wordt niet over burgerorganisaties gesproken. In Zwolle ziet Z1 (2010) dat veel vertegenwoordigers van die organisaties participeren en Z3 (2010) werkt bij het programma dat opgezet is om juist ook die organisaties te betrekken.

Dichtheid van netwerken: De geïnterviewde medewerker van de gemeente Hellendoorn spreekt vaak over een netwerk tussen verschillende organisaties (He1, 2010). Ho1 en Ho2 spreken over het gebruiken maken van netwerken, zowel het netwerk van de gemeente als die van de burgers (Ho1, 2010; Ho2, 2010). Ook in Zwolle wordt vaak binnen een groot netwerk gewerkt (Z3, 2010). Z2 (2010) spreekt ook over netwerken, ook die waar de gemeente niet direct zicht op heeft.

4.5. CONCLUSIE PRAKTIJK C, L EN E

Uit de beschrijvingen van *can do*, *like to* en *enabled to* kunnen we concluderen dat de drie hoofdredenen voor niet-participeren, genoemd in hoofdstuk 1, op twee punten uitgebreid kan worden. Het niet kunnen participeren heeft te maken met gebrek aan kennis en vaardigheden, maar ook met het gebrek aan materiële middelen. Niet willen participeren heeft te maken met vertrouwen, maar dit is tweeledig: geen vertrouwen in de gemeente en geen vertrouwen of binding met directe samenleving. Niet kunnen participeren, komt doordat er geen sociale verbanden zijn en daardoor het gebrek aan mogelijkheden in de ogen van die participanten. Dat al deze oorzaken overeenkomen met de oorzaken in de vicieuze cirkel (figuur 1) is dan ook geen verrassing. Daaruit blijkt dus dat de problemen met participatie dus hecht verweven zijn. Dit bevestigt nogmaals dat het signaleren van deze oorzaken van belang is voor het gemeentelijke participatiebeleid en voor het voorkomen van selectieve participatie.

Het blijkt dat niet alle drie gemeenten nadenken over waar eventuele knelpunten in de samenleving zitten als het gaat om participatie. Dit is voor gemeenten wel van belang. Wanneer een gemeente zich bewust is van zijn samenleving, kan zij daar specifiek beleid voor maken. Om bovenstaande teksten samen te vatten, is hieronder een tabel weergegeven. Deze heeft drie maten van bewustwording bij een gemeente: niet bewust, bewust en zeer bewust. Aan de hand van de kenmerken in de vorige paragrafen is er een waarde aan de factor toegekend.

	Hellendoorn	Hoogeveen	Zwolle
Can do	Bewust	Zeet bewust	Zeet bewust
Like to	Zeet bewust	Bewust	Bewust
Enabled to	Zeet bewust	Bewust	Zeet bewust

TABEL 2 ANALYSE C, L EN E

Als we de opmerkingen van de geïnterviewden en de gegevens uit de beleidstukken bij elkaar optellen kunnen we concluderen dat elke gemeente bij het maken van het beleid heeft nagedacht over de belemmerende factoren. In het volgende hoofdstuk kunnen we zien hoe dit tot uiting komt in het uitvoeren van beleid.

5. MANIER VAN STUREN OP (EVENREDIGE) PARTICIPATIE

De twee laatste factoren van het CLEAR-model zijn *Asked to* en *Responded to*. Deze twee factoren zijn gericht op het handelen van de gemeente. In dit hoofdstuk wordt onderzocht hoe het gemeentelijk beleid aangepast kan worden aan de in het vorige hoofdstuk genoemde factoren voor (evenredige) participatie. De gemeente kan evenredige participatie bewerkstelligen door de belemmeringen voor participeren aan te pakken. Aan de hand van de kenmerken van het de C, L, E, A en R factoren wordt bekeken waarop beleid zich moet toespitsen. Bijlage 3 geeft het CLEAR-model met aanpak weer, zoals Lowndes, Pratchett en Stoker het voor ogen hebben. De vragen die uit de factoren naar voren komen, zijn: Waarmee ondersteunen gemeenten? en Wie wordt ingezet voor de ondersteuning? Eerst wordt de *asked to* toegelicht in paragraaf 5.1. Waarbij wordt gekeken wat er nu bij de drie onderzochte gemeenten gedaan wordt op dat gebied, paragraaf 5.1.2. Hetzelfde wordt in de paragraaf 5.2. voor de *responded to* factor gedaan.

5.1. ASKED TO

Uit vele onderzoeken is gebleken dat mensen meer en vaker participeren als ze gevraagd worden om te participeren (Lowndes, Pratchett, & Stoker, 2006b). Het draait hier dus om het mobiliseren van burgers voor participatie. In het kader van dit onderzoek passen we het specifiek toe op het activeren van burgers om een initiatief in te dienen. Die daarbij actief worden en blijven voor hun buurt of stad. Het gaat daarbij niet om het aandragen van initiatieven door de gemeente, maar om het bieden van de mogelijkheid vanuit de gemeente voor een burgerinitiatief.

5.1.1. THEORIE VAN ASKED TO

De drie kenmerken die Lowndes, et al. (2006a) onderscheiden, zijn de manieren om te participeren, de strategie die de gemeente heeft voor het ondersteunen en het bereiken van diversiteit. In deze begrippen ligt heel duidelijk een (deel van het) antwoord op de *hoe*-vraag. Wij kijken vanuit de *asked to* factor naar welke mogelijkheden de gemeente aan burger biedt om te participeren. Wij veronderstellen dat mogelijkheden bieden en die goed communiceren burgers mobiliseert. Daarbij is het interessant welke mogelijkheden invloed hebben op representativiteit van de participatie.

Binnen de onderzochte gemeenten is niet gekeken naar alle mogelijkheden voor burgers om te participeren, maar zoals eerder aangegeven alleen naar civiele participatie in de vorm van burgerinitiatieven. De strategie van de gemeente voor burgerinitiatieven komt naar voren in de keuze voor de beleidsvorm. Er zijn verschillende manieren om burgers de mogelijkheid te geven om hun initiatief kenbaar te maken. Uit literatuur komen zes gangbare vormen naar voren, we volgen Van Zuylen (2009):

- initiatievenloketten; een herkenbaar punt waar bewoners hun initiatieven kunnen indienen, dit kan zowel een fysiek als digitaal loket zijn.
- initiatievenmakelaars; een intermediair die bemiddelt tussen initiatiefnemers en ondersteunende organisaties.
- prijsvragen; een eenvoudige manier om initiatieven op te roepen rondom een specifiek thema of probleem.
- wijk- of bewonersbudgetten; geld om cohesie van een wijk, dorp of buurt te bevorderen, de participatie te verbeteren en/of de leefbaarheid ervan te vergroten.
- marktplaats/netwerk; de gemeente is een van de partijen op een marktplaats van initiatieven, buiten de gemeente zijn er ook andere organisaties die ondersteuning bieden aan initiatieven van burgers.
- gemeentebrede aanpak; waarbij het doel is een brede, structurele verankering van een faciliterende werkwijze binnen de hele gemeente.

Bij de eerste twee vormen – initiatievenloket en initiatievenmakelaar – moet de burger de eerste stap zetten naar de begeleiding. Bij prijsvragen en veelal ook bij bewonersbudgetten vraagt de gemeente om initiatieven en zet zij daarmee de eerste stap. De gemeente probeert bij de laatste twee genoemde vormen midden in de samenleving te staan en daardoor initiatieven op te vangen. In elke samenleving komt een diversiteit aan burgers voor. Bij elke vorm zal er dus extra aandacht besteed moeten worden aan het bereiken van alle burgers. De gemeente kan specifieke burgers vragen om te participeren en zo diversiteit creëren. Maar om zichtbaar te zijn voor de burger kan een gemeente zich ook in verschillende netwerken profileren en netwerken op elkaar aansluiten. Daarbij kan de gemeente meer zichtbaar zijn en burgers helpen om zich in een netwerk te gaan begeven (Lowndes, Pratchett, & Stoker, 2006b). Daarmee is de communicatie over de mogelijkheden van belang. De gemeente moet goed communiceren over de mogelijkheden die geboden worden om een burgerinitiatief te laten slagen. Burgers zien dan de mogelijkheden en kunnen gebruik maken van de middelen die de gemeente biedt (Lowndes, Pratchett, & Stoker, 2006b). Deze communicatie kan via allerlei wegen, via post, internet, radio, televisie en op andere zichtbare plekken, maar ook modeling via de netwerken.

Afhankelijk van de strategie die de gemeente heeft gekozen, stelt zij middelen beschikbaar. Dit kunnen financiële middelen zijn, maar ook materiële of personele. De mate waarin burgers behoefte hebben aan ondersteuning hangt af van het soort initiatief. Hurenkamp, Tonkens en Duyvendak (2006) onderscheiden op basis van intern en extern contact van initiatiefnemers, vier typen burgerinitiatieven.

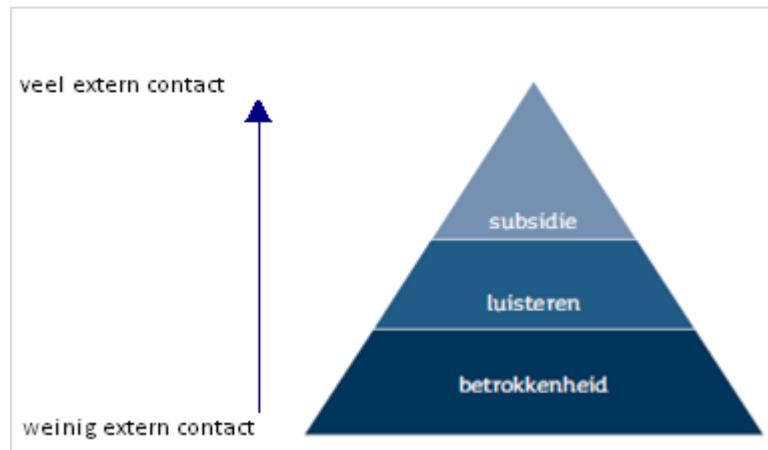
	Veel extern contact (verweven) <i>organisaties of initiatieven waar men veel contact met de buitenwereld aangaat</i>	Weinig extern contact (zwevend) <i>organisaties of initiatieven waar men weinig de buitenwereld opzoekt</i>
Veel intern contact (hecht) <i>organisaties of initiatieven waar men onderling veel contact onderhoudt</i>	Federatieve initiatieven	Coöperatieve initiatieven
Weinig intern contact (los) <i>organisaties of initiatieven waar men onderling weinig contact onderhoudt</i>	Netwerkende initiatieven	Lichte initiatieven

TABEL 3 TYPEN BURGERINITIATIEVEN (HURENKAMP, TONKENS & DUUVENDAK, 2006)

Burgers van lichte initiatieven hebben weinige interne en weinig externe contacten. Door het gebrek aan het zogenaamde *sociaal kapitaal* hebben deze burgers vooral behoefte aan betrokkenheid door de overheid. Ze moeten makkelijk een ingang naar middelen kunnen vinden om hun initiatief uit te voeren. Daarnaast hebben deze burgers ook behoefte aan meer informatie, meer waardering en meer subsidie (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, pp. 60-61). Netwerkende initiatieven zijn meer op het bereiken van doelen dan op de eigen leden of achterban gericht (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, p. 45). Er is een behoefte aan meer waardering door de overheid en andere organisaties. De toevoeging andere organisaties is juist van belang, omdat de netwerkende initiatieven veelal op de buurt gericht zijn en dus ook in de buurt actieve organisaties een rol kunnen spelen in bevordering van dit burgerschap (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, p. 61). In het geval van coöperatieve initiatieven bestaat vooral meer behoefte aan betrokkenheid van de overheid, er is echter geen behoefte dat de overheid daadwerkelijk naar hen en hun ideeën luistert. Daarvoor zijn twee redenen, ten eerste men heeft elkaar al en ten tweede ze zijn gericht op het aanvullen van de overheid, niet op het corrigeren (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, p. 62). Ook bij dit type initiatief komt de behoefte aan subsidie na eerste genoemde behoefte. Federatieve initiatieven, waar men allerlei contacten heeft, hebben juist

wel behoefte aan subsidie. Meer betrokkenheid tonen en beter luisteren zijn ondergeschikte eisen (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, p. 62).

Aan de hand van het vorige is een behoeftepiramide ontwikkeld (zie figuur 2). Hoe hoger de behoefte in de piramide, hoe meer extern contact er binnen een initiatief is. Lichte initiatieven staan denkbeeldig onderaan in de piramide en fedratieve initiatieven bovenaan. Uiteraard vervallen de basis behoeften niet wanneer daaraan voldaan is (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006).

FIGUUR 2 BEHOEFTEPIRAMIDE (HURENKAMP, TONKENS & DUUVENDAK, 2006)

Het bovenste blok verwijst naar financiële middelen. Als deze middelen ingezet worden is het van belang om rekening met het type initiatief te houden. We kunnen stellen: hoe minder behoefte aan subsidie, hoe lager de drempel moet zijn voor het aanvragen ervan. De bekostiging van bewonersbudgetten komt veelal vanuit de gemeente. De rijksoverheid heeft vanaf 2008 elk jaar een flink bedrag (300.000 euro) aan 31 grote gemeenten geven, waaronder Zwolle. Dit geld is beschikbaar gekomen door het Actieplan Krachtwijken vanuit het kabinet Balkende IV. De regeling wordt ook wel het vouchersysteem genoemd, omdat aangeraden werd het geld via waardebonnen aan bewoners te geven voor initiatieven (Tonkens & Kroese, 2009). Naast het geld wat vanuit de gemeente beschikbaar is, kunnen burgers ook bij de circa 16.000 fondsen financiële ondersteuning aanvragen (Van Zuylen, 2009).

Het blok met betrokkenheid kunnen we invullen met personele middelen. Maar als de gemeente betrokken is, verstrekken ze eventueel ook de nodige materiële middelen. Deze middelen kunnen uiteenlopen van kopieer- en printfaciliteiten tot kleding en fototoestellen. Uiteraard is het niet alleen van belang dat het er is, maar dat het bereikbaar is voor burgers (Lowndes, Pratchett, & Stoker, 2006a).

5.1.2. PRAKTIJK VAN *ASKED TO*

Een van voorwaarden bij het selecteren van de cases was dat de gemeente een strategie had op het gebied van burgerinitiatieven. De drie onderzochte gemeenten hebben dus een beleid voor burgerinitiatieven, maar welke van de bovengenoemde vormen van beleid. In het vraaggesprek is de volgende vraag gesteld 'zijn er voor de facilitering van burgerinitiatieven formele kaders?'.

In Hellendoorn zien we dat Hellendoorn in Actie vooral een gemeentebrede aanpak was. De gemeente is nu met de Lerende Gemeenschap meer de weg van een aanpak binnen een netwerk ingeslagen. We typeren de aanpak in Hellendoorn als gemeentebreed en netwerk, omdat vooral de werkwijze van de organisaties wordt ingericht om burgerinitiatieven te faciliteren. Bij Hoogeveen zien we duidelijk een aanpak met wijkbudgetten, er is een vast budget per Smederij beschikbaar. Daarbij zet de gemeente, in dit geval het samenwerkingsverband De Smederijen, inderdaad de eerder genoemde 'eerste stap'. De

Smederijen organiseren in een wijk een bijeenkomst om een initiatiefgroep te vormen, die vervolgens ideeën gaan verzamelen (Ho1, 2010). Deze initiatiefgroepen worden zo divers mogelijk samengesteld (Ho2, 2010). De gemeente Zwolle heeft twee verschillende strategieën, namelijk de wijkbudgetten en de initiatievenmakelaar die termen komen overeen met de in de theorie genoemde termen. Ook in Zwolle zien we dat de gemeente initiatieven door middel van communicatie over de budgetten ideeën probeert uit te lokken (Z1, 2010; Z2, 2010). Daarbij vertelt Z2 (2010) dat zelf sleutelfiguren in de samenleving worden aangesproken om alle burgers een kans te geven om te participeren.

De communicatie over de mogelijkheden bij Hellendoorn in actie en de Lerende Gemeenschap gaan vooral via het netwerk van de gemeente. Reclame wordt gemaakt via de lokale media (He1, 2010; Hellendoorn in actie, 2010). De gemeente Hoogeveen zorgt vooral via een krantje van De Smederijen en de lokale media dat mensen weten dat het project van start gaat (Ho2, 2010). In Zwolle worden burgers op de wijkbudgetten geattendeerd door een brief, de lokale krant en een persoonlijke benadering in de wijk (Z4, 2010). Voor Samen maken we de stad geldt vooral dat via de lokale media reclame wordt gemaakt (Z3, 2010).

Tijdens de vraaggesprekken zijn er meerdere vragen gesteld over middelen. In de vraaggesprekken is een lijstje gemaakt van partijen die bezig zijn met de ondersteuning van burgerinitiatieven. Daarbij zijn de functies van de organisaties benoemd. In Hellendoorn blijkt dat de gemeente, de woningcorporatie en de welzijnsstichting zich vooral bezighouden met het ondersteunen (He1, 2010; He2, 2010; He3, 2010). In Hoogeveen houden de initiatiefgroep, het wijkteam en de adviesgroep zich vooral bezig met het ondersteunen van burgers met initiatieven. In deze teams zitten burgers en professionals van gemeente, welzijnsstichting, woningcorporaties en politie. (Ho1, 2010; Ho2, 2010; Ho3, 2010; Ho4, 2010). De ondersteuning van burgers die via de Zwolse wijkbudgetten initiatieven indienen wordt hoofdzakelijk gegeven door de gemeente (Z2, 2010; Z1, 2010). In alle drie gemeenten is het ook initiatiefafhankelijk of er van andere organisaties ondersteuning wordt gevraagd. Een overzicht is te vinden in bijlage vier.

De vraag over de middelen die gesteld is, is: 'Zijn er concrete middelen beschikbaar voor de ondersteuning van een burgerinitiatief?'. In alle drie gemeenten kwam naar voren dat de kosten van materiële middelen van het budget afgaan, maar dat van de faciliteiten wel gebruik mag worden gemaakt. In Hellendoorn worden de dorpshuizen door de gemeente ter beschikking gesteld aan organisaties. Daarnaast is er voor vrijwilligers een gratis ongevallenverzekering en verschillende cursussen (He1, 2010). In Hoogeveen zijn een aantal materiële middelen (gratis) beschikbaar zoals een website met weblog en forum, een fototoestel en kleding van De Smederijen (Ho1, 2010). Ook zijn er verschillende mogelijkheden voor burgers om te vergaderen op een locatie van De Smederijen (Ho2, 2010). Voor de initiatiefnemers in de wijkbudgetten zijn alleen personele en betaalde materiële middelen beschikbaar. Het project Samen maken we de Stad is op het opgang helpen van initiatieven gericht en daarbij is de initiatievenmakelaar zelf de enige vorm van ondersteuning.

Over de financiële regelingen is ook een vraag gesteld tijdens de vraaggesprekken: 'Hoe groot is het jaarbudget voor deze regeling?'. Als we kijken naar de financiële middelen zien we drie hele andere plaatjes. De bedragen lopen sterk uiteen. De gemeente Hellendoorn stelt 50.000 euro per jaar beschikbaar, waarbij het maximum van per initiatief 3.500 euro is (He1, 2010). De Smederijen in Hoogeveen hebben 1.000.000 euro per jaar beschikbaar, waarvan elke Smederij 10.000 euro plus 3,50 euro per bewoner krijgt, wat neer komt op een bedrag rond de 20.000 euro. De initiatiefgroep mag bepalen aan hoeveel initiatieven dit bedrag wordt besteed, er is dus geen minimum of maximum per initiatief (Ho1, 2010; Ho2, 2010). De gemeente Zwolle stelt 300.000 euro per jaar beschikbaar plus 180.000 euro uit de voucherregeling, daarbij schenken de woningcorporaties 5 euro per corporatie woning. Zij delen de initiatieven in grote van bedrag in, kleine initiatieven zijn onder de 10.000 euro en

grote initiatieven boven de 10.000 euro, de verdeling daarvan is respectievelijk ongeveer 60% om 40% (Z1, 2010). Bij de initiatievenmakelaar wordt niet ondersteund met geld (Z3, 2010).

Door middel van de behoeftepiramide is per gemeente te bekijken op wat voor type initiatieven hun beleid is gericht. In de gemeente Hellendoorn worden verschillende middelen ingezet. Vanuit de gemeente is het aanbod van personele middelen niet heel groot, als we er vanuit gaan dat er vanuit het netwerk ook ondersteuning wordt gegeven, is het aanbod hiervan ruim voldoende. De andere niet-financiële middelen zijn, behalve het ter beschikking stellen van ruimtes, niet direct op een initiatief gericht. De financiële middelen zijn voldoende aanwezig. We kunnen stellen dat er vanuit de gemeente Hellendoorn een redelijk veel betrokkenheid is en dat er ook financiële middelen beschikbaar zijn. De gemeente Hellendoorn kan dus allerlei typen initiatieven ondersteunen, maar de verwachting is dat initiatieven die veel betrokkenheid eisen (lichte initiatieven) wat minder snel van de grond komen dan bijvoorbeeld netwerkende initiatieven. De gemeente Hogeveen is niet heel anders, echter zijn de ondersteunde mensen van de Smederijen gekoppeld aan een wijk en geven daarom meer ondersteuning. De initiatieven worden ook met geld en allerlei ander middelen ondersteund. De gemeente Hogeveen kan zich ook op allerlei initiatieven richten. In Zwolle zien we dat er zowel met geld, als met betrokkenheid wordt gefaciliteerd. Bij de wijkbudgetten is het zowel financieel als personeel, bij de initiatievenmakelaar alleen personeel. De wijkbudgetten lijken toegankelijk voor alle soorten initiatieven en de initiatievenmakelaar is meer voor de initiatieven die vooral ondersteuning nodig hebben.

5.2. RESPONDED TO

De gemeente moet zorgen dat burgers een burgerinitiatief kunnen en willen indienen. Daarvoor kan een gemeente beleid ontwikkelen om burgerinitiatieven te faciliteren, wat bij de *asked to* factor werd beschreven. Deze laatste factor van het CLEAR-model beschrijft terugkoppelingen (*response*) van de gemeente naar de burgers, die bij burgerinitiatieven moeten plaatsvinden. Terugkoppeling achteraf maakt duidelijk hoe het proces is verlopen en wat welke partij heeft gedaan (vrij naar: Lowndes, Pratchett & Stoker, 2006b). Omdat we specifiek naar het proces bij burgerinitiatieven kijken, kunnen niet de exacte termen van Lowndes, Pratchett en Stoker aanhouden. Wij beschouwen acties naar aanleiding van de gesignaleerde problemen rondom het participeren, de waarnemingen uit de C, L en E factoren, ook als terugkoppeling op de samenleving. Hierbij wijken we af van de beschrijving van de directe beschrijvingen uit het CLEAR-model. Responded wordt wel als reageren (letterlijke vertaling) opgevat. Het wordt niet alleen als reactie op het participatieproces, maar ook als reactie op wat er in de samenleving (niet) gebeurt voorafgaande aan het proces.

5.2.1. THEORIE VAN RESPONDED TO

De *responded to* factor interpreteren wij als de reactie van de gemeente op signalen uit de samenleving. Die signalen over het kunnen, het willen en de mogelijkheden komen voor, tijdens en na het indienen van initiatieven. Signalen moeten worden opgevangen voordat er een burgerinitiatief is ingediend, om niet-participatie te voorkomen en daardoor representatieve participatie te verkrijgen. Tijdens en na het proces moet er feedback worden gegeven én ontvangen. Zoals eerder geconcludeerd, zijn er een vijftal kenmerken als oorzaken voor niet-participeren aan te wijzen; gebrek aan kennis en vaardigheden, gebrek aan mogelijkheden, gebrek aan middelen en geen vertrouwen in de gemeente en geen vertrouwen of binding met directe samenleving. Deze belemmeringen moet worden gesignaleerd, zoals beschreven in hoofdstuk vier, en daarna worden aangepakt. De aanpak moet zich op drie punten richten, namelijk verstrekken van middelen, ontwikkelingsprogramma's en communicatie (vrij naar: Lowndes, Pratchett, & Stoker, 2006a). Het verstrekken van middelen is in het vorige hoofdstuk uitgebreid aan de orde gekomen. De ontwikkelingsprogramma's behoren tot responded omdat ze reageren op de problemen rondom het participeren. Daarnaast is communicatie achteraf letterlijk een reactie, maar communicatie tijdens is ook weer een reactie op wat er gebeurt.

Ontwikkelingsprogramma's zijn er om de kennis en vaardigheden van burgers te verbeteren. Het doel van die cursussen is dat burgers meer vertrouwen in zichzelf en in samenleving krijgen, zodat ze actief kunnen worden bij burgerinitiatieven om de buurt aan te pakken. Dit betekent ook dat er een positieve draai wordt gegeven aan de vicieuze cirkel, die begint bij de aanpak van de achterstand van de individu (vrij uit: Ross, Miroswsky, & Pribesh, 2001). Onderwijs vergroot politieke, bureaucratische en sociale vaardigheden, zelfvertrouwen en empathisch vermogen (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006). Ook cursussen voor ambtenaren die leren omgaan met burgerinitiatieven zijn goed. Met een specialistischere aanpak behoud je participerende burgers en vergroot je het vertrouwen in de gemeente (Lowndes, Pratchett, & Stoker, 2006a).

Door betere communicatie tijdens het proces kan de gemeente van de burger leren wat ze beter kunnen doen. Ook moet de gemeente communiceren over wat zij van de burger verwachten, bijvoorbeeld over hoe ze met de middelen om moeten gaan. Als het burgerinitiatief is uitgevoerd moet de gemeente waardering geven aan de uitvoerders, er is wel een verschil per type initiatief hoe deze het beste te uiten is (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, p. 63). De gemeente moet de burgers ook om feedback vragen, zodat ze aanpassingen kunnen doen in hun beleid. Misschien wel een van de belangrijkste dingen is dat de gemeente moet luisteren naar wat burgers zeggen, dit is ook genoemd in de behoeftepiramide. Burgers krijgen meer vertrouwen in de gemeente, als er echt naar ze serieus worden genomen (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006).

5.2.2. PRAKTIJK VAN *RESPONDED TO*

In de vragenlijst zijn geen specifieke vragen gesteld over de aanwezigheid van ontwikkelingsprogramma's of communicatie. We hebben dan ook te weinig informatie over eventuele cursussen om een goed beeld te schetsen. Uit de vraaggesprekken met zowel de beleidsambtenaren als de burgers valt wel veel informatie te halen over de communicatie tussen beide.

Bij het gesprek met He1 zijn cursussen voor vrijwilligers wel even ter sprake gekomen als niet-financieel middel. De invulling van die cursussen en voor wie ze precies bedoeld zijn is niet duidelijk. In Hoogeveen en Zwolle worden, naar onze informatie, geen cursussen aangeboden. Wel worden daar initiatieven ingediend met betrekking tot cursussen die zwakkeren in de samenleving sterker kunnen maken. Bijvoorbeeld in Hoogeveen weerbaarheidscursussen voor basisschoolkinderen (Ho2, 2010) en in Zwolle taalcursussen Nederlands voor allochtonen (Z5, 2010).

De communicatie tijdens de ontwikkeling van het initiatief loopt bij alle gemeente via contactpersonen. In Hellendoorn is dat He1, zij faciliteert alle initiatieven in samenwerking met een organisatie die bij het initiatief past. In Hoogeveen zijn meerdere groepen van de Smederijen aanspreekbaar, zo is in eerste instantie de initiatiefgroep die bestaat uit burgers. De ondersteuning tijdens het uitvoeren wordt vooral gegeven door het wijkteam, dat zijn de professionals van stichting welzijnswerk, politie, gemeente en woningcorporaties (Ho1, 2010; Ho3, 2010). In Zwolle wordt de ondersteuning geregeld door Z2, die vooral de wijkmanagers en bijvoorbeeld ambtenaren van de afdeling participatie ook laat ondersteunen (Z5, 2010). In alle gemeenten worden initiatieven op een website vermeld, zodat mensen op de hoogte zijn.

We hebben wel directe vragen gesteld over de waardering die burgers krijgen, 'Krijgen bewoners in de gemeente waardering voor burgerinitiatieven? Zo ja, van wie?' en 'Hoe komt deze waardering tot uiting, en is daarvoor iets geregeld?'. Iedereen in elke gemeente vindt dat er waardering gegeven moet worden. In Hellendoorn wordt waardering gegeven de mensen die contact hebben over het initiatief met de burgers, dit wordt vooral geuit door het uitspreken van die waardering. De gemeente Hellendoorn heeft alle initiatiefnemers uitgenodigd voor koffie met gebak en daarbij iedereen een 'noabercake' cadeau gedaan. Daarnaast bestaat er in Hellendoorn een vrijwilligersprijs (He1, 2010). De wijkteams en

gebiedsregisseurs van de Smederijen in Hoogeveen spreken de waardering ook uit naar de initiatiefnemers. Door middel van een eigen krantje geven ze initiatieven de nodige publiciteit. Een initiatiefgroep krijgt ook geld voor teambuilding. Daarnaast organiseren ze jaarlijks een feest voor alle initiatiefgroepen, waarbij ook een prijs gewonnen kan worden (Ho1, 2010; Ho2, 2010). De gemeente Zwolle zorgt ervoor dat de wijkmanagers deze waardering uitspreken of hun waardering laten merken door hun inzet. Daarnaast vind de gemeente Zwolle publiciteit voor initiatieven erg belangrijk, zowel bij de wijkbudgetten als bij Samen maken we de stad (Z1, 2010; Z2, 2010; Z3, 2010).

Naast dat medewerkers van de projecten rondom burgerinitiatieven geven ook bestuurders waardering. De burgers die wij en de ambtenaren gesproken hebben, waren op de hoogte dat wethouders regelmatig initiatieven bezoeken of contact zoeken op een andere weg met de initiatiefnemers. Door de geïnterviewde in alle drie gemeenten wordt aangegeven dat het College van Burgemeester en Wethouders de projecten voor burgerinitiatieven steunt (He1, 2010; Ho1, 2010; Z1, 2010).

5.3 CONCLUSIE PRAKTIJK A EN B

In deze twee hoofdstukken zijn de elementen uit het CLEAR-model die evenredige participatie bevorderen aan bod gekomen. Het niet kunnen, niet willen en de mogelijkheden niet hebben om te participeren wordt op meerdere manieren in beleid aangepakt. Gemeenten sturen niet specifiek op evenredige participatie, maar zorgen wel dat er zoveel mogelijk participatie plaats vindt. Dit doen ze door het inzetten van verschillende middelen en het communiceren met partners en burgers tijdens het hele proces van het burgerinitiatief.

Ten eerste zetten gemeenten tijdens de ondersteuning personele, materiële en financiële middelen in. Deze middelen kunnen per initiatief anders worden ingezet, om elk type initiatief te kunnen faciliteren. Toch kregen we in alle vraaggesprekken de indruk dat de inzet van financiële middelen de belangrijkste manier van faciliteren is voor de gemeente. Als we kijken naar de niet-financiële middelen die beschikbaar zijn, constateren we dat gemeenten vooral gericht zijn op personele middelen. Alleen de gemeente Hoogeveen biedt meer middelen voor de uitvoering van een initiatief. Uit de theorie blijkt dat initiatiefnemers zeer de behoefte hebben aan de combinatie van middelen, daarbij niet eens op de eerste plaats de financiële middelen. De respondenten van gemeenten Hellendoorn en Zwolle zijn zich hiervan niet bewust, want het beleid spits zich op de financiële middelen. We kunnen de drie van de vier door ons onderzochte initiatieven in die twee gemeenten dan ook categoriseren als federatief en netwerkend, wat een gevolg is van het gevoerde beleid.

Wat betreft de ontwikkelingsprogramma's is er te weinig informatie om er iets over te kunnen zeggen. Wel is in Hellendoorn ter sprake gekomen dat er cursussen aangeboden worden. In Hoogeveen en Zwolle zijn cursussen vooral de uitkomst van een aantal burgerinitiatieven. Daaruit kunnen we concluderen dat de gemeenten zelf geen cursussen biedt. We hebben eerder geconcludeerd dat alle drie gemeenten bewust zijn van de *can do* en *enabled to* factoren. De gemeenten Hoogeveen en Zwolle hebben op dit punt niets gedaan met deze waarnemingen.

Er is geen informatie over trainingen of cursussen voor ambtenaren. Wel was er voldoende informatie over de communicatie in de projecten rondom burgerinitiatieven. We kunnen stellen dat alle gemeente zowel vooraf, tijdens als achteraf veel aandacht schenken aan communicatie met burgers. Wat de ervaringen met de inzet van de middelen en de communicatie zijn, komt aan de orde in het volgende hoofdstuk.

6. ERVARINGEN VAN GEMEENTE MET FACILITERENDE ROL

In dit hoofdstuk zal onderzoeksvraag drie worden beantwoord; ‘Welke ervaringen zijn er opgedaan bij gemeenten met de het faciliteren van burgerinitiatieven met betrekking tot het realiseren van (evenredige) participatie?’. Uit verschillende vragen, uit zowel de gemeente als burgervragenlijst, komen ervaringsverhalen naar voren. We richten ons daarbij in eerste instantie op de gerealiseerde evenredige participatie. Daarnaast kijken we of er uit de vraagg gesprekken ervaringen naar voren komen op het gebied de vorm van het beleid, de inzet van middelen en de communicatie. We richten ons niet op de ontwikkelingsprogramma’s omdat daar geen ervaring mee opgedaan is.

6.1. GEREALISEERDE EVENREDIGE PARTICIPATIE

Tijdens de vraagg gesprekken met de gemeenteambtenaren is de vraag gesteld; ‘Als u de gehonoreerde initiatieven overziet: kunt u dan aangeven in hoeverre bij deze initiatieven bepaalde groepen burgers zijn oververtegenwoordigd of ondervertegenwoordigd? Zo ja, welke groepen blijven achter en waarom?’ en ‘Is er in dat opzicht verschil tussen de initiatiefnemers en de participanten?’.

De ervaring van He1 is dat er bij de initiatieven in Hellendoorn altijd evenredige participatie is. Dit wil zeggen dat er zowel jong en oud als allochtoon en autochtoon aan de initiatieven deelneemt. Daarbij wordt wel opgemerkt dat dit zonder sturing daarop waarschijnlijk minder is (He1, 2010).

In Hoogeveen is over het algemeen ook sprake van evenredige participatie. Alle respondenten geven aan dat er initiatieven bestaan voor bepaalde doelgroepen, zoals jongeren, ouderen, allochtonen en vrouwen. Er zijn ook genoeg initiatieven die voor iedereen zijn (Ho2, 2010). Ho1 (2010) en Ho2 (2010) merken wel op dat een aantal initiatiefgroepen relatief ‘blank’ zijn en dat daarnaast jongeren over het algemeen achterblijven met participeren.

Door de aanpak via sleutelfiguren moet er meer evenredige participatie ontstaan, maar dit werkt niet altijd (Z2, 2010). In Zwolle worden de wijkbudgetten veel gebruikt om speelplekken te realiseren, Z1 (2010) en Z2 (2010) concluderen dat er dus vooral jonge ouders zijn die deelnemen aan de wijkbudgetten. Z3 concludeert dat vooral mensen in een sociaal isolement en allochtonen achterblijven met het indienen van initiatieven.

Over het algemeen valt ons op dat er veel vrouwen, meestal jonge moeders, participeren. Ook Ho3 (2010) en Z4 (2010) geven aan dat de initiatiefgroep van hun buurt volledige bestaat uit blanke vrouwen. Het lijkt dan ook niet toevallig dat in alle gemeenten heel veel initiatieven zijn ingediend betreffende speelplekken en speeltoestellen. Z1 (2010) is dit ook opgevallen en vermoed een kip-ei discussie; Was er meer behoefte aan speelplekken, of participeren jonge moeder/ouders vaker?

6.2. ERVARINGEN MET HET GEVOERDE BELEID

Aan de medewerkers van de gemeenten zijn geen concrete vragen gesteld over ervaringen met de inzet van middelen en communicatie. In de gesprekken kwamen toch een aantal dingen naar voren op deze punten. Aan de burgers zijn wel wat meer vragen gesteld over wat zij vonden van het gevoerde beleid.

6.2.1. DE INZET VAN MIDDELEN

De ondersteuning in de vorm van financiële, materiële en personele middelen kwam in onze vragenlijst aan de orde in een paar vragen, maar er is niet naar de ervaringen gevraagd. Uit de vraagg gesprekken hebben we toch een aantal ervaringen kunnen halen.

In het vraaggesprek met de beleidsmedewerker van de gemeente Hellendoorn zijn geen evaluatiepunten naar voren gekomen wat betreft de middelen. Het aanvragen van de financiële steun was onduidelijk en moest voldoen aan niet eerder naar voren gekomen eisen (He2, 2010; He3, 2010). De oorzaak hiervan was vooral weinig betrokkenheid van de gemeente en het ontbreken van een vast aanspreekpunt voor bewoners. Over het algemeen zijn beide bewoners wel tevreden over de persoonlijke begeleiding die is geboden (He2, 2010; He3, 2010).

Ook in Hoogeveen werd er weinig verteld door de medewerkers van de Smederijen over de ervaringen, er is op deze punten ook niet naar gevraagd. Uit het evaluatierapport blijkt dat de wijkteams en stuurgroepen zich meer moeten laten zien in de gebieden (De Smederijen, 2010). Doordat elke initiatiefgroep zelf beslist over hoe de middelen worden ingezet, zijn er onderlinge verschillen tussen de Smederijen. Ho4 (2010) is dan ook niet tevreden hoe de initiatiefgroep in hun Smederij het geld verdeelt; initiatieven moeten elke keer anders zijn, wat betreft idee en doelgroep. In een andere Smederij wordt bijvoorbeeld elk jaar geld besteed aan een multiculturele buurtfeestdag, wat in haar wijk niet mag. Haar eerste initiatief is wel goed gekeurd (voetbalgoaltjes) haar tweede (een klimrek) niet, omdat het voor dezelfde doelgroep was volgens de initiatiefgroep, waar ze het niet mee eens is. Ze is wel tevreden over de inzet van de adviesgroep van de Smederijen, die hebben geprobeerd om de initiatiefgroep op een andere gedachte te krijgen. Ook is ze erg tevreden over de begeleiding van de persoon van maatschappelijk werk en de afdeling communicatie van de Smederijen. Zij waren aanwezig, stonden haar bij met advies en regelden zo nodig dingen met de gemeente. Ook Ho3 (2010) is tevreden met de ondersteuning die ze vanuit de Smederijen krijgt, ze geeft specifiek aan dat er goed mee wordt gedacht over bijvoorbeeld locaties.

In Zwolle merken we vanuit Z1 vooral dat hij vindt dat er veel geld wordt ingestopt en dat er weinig maatschappelijks uitkomt, het zijn vooral fysieke projecten die later weer onderhoudsgeld vanuit de gemeente nodig hebben (Z1, 2010). Initiatiefnemer voor een speeltuintje geeft aan dat het veel moeite kostte om het geld te krijgen, al werden ze wel geholpen door wijkbeheerder. Zij is positief over zijn rol, al kan het beter door meer betrokkenheid. Als voorbeeld geeft zij dat er in een gesprek genoemd wordt dat de gemeente vaste leveranciers heeft voor speelobjecten, maar die gegevens worden niet doorgespeeld aan de initiatiefnemers. Het proces wordt daardoor langzaam en gaat gepaard met veel papierwerk (Z4, 2010). Beide initiatiefnemers in Zwolle zijn erg blij dat de mogelijkheid bestaat om initiatieven uit te voeren (Z4, 2010; Z5, 2010).

6.2.2. COMMUNICATIE

We hebben weinig informatie over ervaringen met de communicatie bij de burgerinitiatieven in Hellendoorn. De bewoners geven alleen aan dat ze al actief waren en via die organisatie over Hellendoorn in actie hadden gehoord, via hun netwerk dus. Daarnaast vinden ze allebei dat de communicatie over het aanvragen van de financiële steun meer en vooral duidelijker kan (He2, 2010; He3, 2010). De burgers geven aan dat ze door na het uitvoeren veel waardering hebben gekregen van medebewoners en de wethouder. He2 had meer publiciteit verwacht over haar initiatief, maar dat werd ook niet vanuit Hellendoorn in actie geregeld (He2, 2010).

In Hoogeveen hebben we vanuit de vraaggesprekken met de medewerkers van de Smederijen niet veel informatie gekregen over de ervaringen met de communicatie. Uit het evaluatierapport blijkt dat de verschillende groepen (adviesgroep, initiatiefgroep, enz.) beter moeten communiceren en dat de rollen van de groepen duidelijker moeten zijn (De Smederijen, 2010). Er is ook gebleken dat er meer gewerkt moet worden in de gebieden, zodat er directere communicatie is (Ho1, 2010). De ervaring van Ho5 sluiten daarbij aan, zij ziet de adviesgroep en de initiatiefgroep wel communiceren met elkaar, maar het heeft geen resultaat. Daarbij heeft zij als initiatiefnemer meer contact gehad met de adviesgroep en het wijkteam dan met de initiatiefgroep (Ho5, 2010). Ho4 vindt dat er eerder gecommuniceerd moet worden

over beschikbaarheid van extra financiële middelen, dan kunnen plannen daarop aangepast worden. Zij denkt dat het vastliep bij het doorspelen vanuit de Smederijen naar de gemeentelijke afdeling (Ho4, 2010). Uit haar verhaal is op te maken dat er bij de gemeente geld vrijgemaakt moest worden voor een speeltuin, dit duurde lang en daar is niets over gezegd totdat er wel opeens meer geld beschikbaar was. Ook verteld Ho5 dat er geen communicatie was tussen de Smederijen en de gemeente over de plannen voor het opknappen van de speeltuin. Toen de bewoners definitieve plannen gingen maken, nadat hun idee was gekozen, ging de gemeente opeens een speeltoestel vervangen (Ho5, 2010). Het blijkt dus dat de gemeente meer geïnformeerd moet worden over lopende plannen uit de Smederijen. De ervaringen met van initiatiefnemers met de communicatie achteraf is goed, zij geven aan dat ze gebruik mochten maken van een internetsite en er stukjes in het Smederijenblaadje kwamen. Daarnaast waren ze erg blij met de waardering van buurtgenoten en het wijkteam (Ho3, 2010; Ho4, 2010).

Over de communicatie rondom burgerinitiatieven in de gemeente Zwolle is meer bekend. Uit de evaluatie van de wijkbudgetten uit 2006, blijkt dat de gemeente zich bewust is van de rol van communicatie. In die evaluatie worden een aantal verbeterpunten gegeven, zoals het inzetten van communicatiemiddelen naar de behoefte van de wijk en burgers meer informeren over de feiten rondom het project (Hiemstra en De Vries, 2006). Deze punten uit de evaluatie uit 2006 zouden redelijkerwijs in 2010 verbeterd moeten zijn. Initiatiefnemer Z4 (2010) geeft aan dat zij ontevreden is over de informatievoorziening van de burgerinitiatiefprojecten in Zwolle. Zij vindt dat er continue informatie moet zijn over wijkbeheer en participatieprojecten, voor de wijkbudget ronde in haar buurt was ze onbekend met de mogelijkheden van de gemeente Zwolle. Een tip uit de evaluatie van 2006 is: communiceer een aantal maal helder en duidelijk en steek niet te veel geld in ludieke zaken. Wat wel zeer zinvol is, is het persoonlijk communiceren (Hiemstra en De Vries, 2006). Een initiatiefnemer in Zwolle geeft aan dat ze een krantje ontvangt waar in een keer veel te veel informatie in staat en een krantje waar vooral reclame in staat (Z4, 2010). De initiatiefnemers in Zwolle hebben tijdens het uitvoeren en achteraf veel uitgesproken waardering gekregen van de wijkmanager en van medebewoners en bekenden (Z4, 2010; Z5, 2010). De ervaring van de bewoners is dat ze zelf achter publiciteit aanmoeten, voor Z4 was dit geen probleem, voor Z5 was dit niet vanzelfsprekend en had vanuit de gemeente meer verwacht.

6.3. ALGEMENE WAARNEMINGEN

De respondenten uit Hellendoorn zijn allemaal positief over Hellendoorn in Actie. De organisaties van de lerende gemeenschap moeten zich nog meer ontwikkelen op verschillende punten om de nieuwe manier van werken helemaal te integreren (He1, 2010). In de evaluatie van de Smederijen wordt geconcludeerd dat de structuur van de Smederijen staat (De Smederijen, 2010). Dit wordt bevestigd als we de over het algemeen positieve verhalen van de burgers horen. Ook de gebiedsregisseur is enthousiast en ziet dat doelen van burgers gehaald worden. Ook in Zwolle zijn burgers enthousiast dat er door de wijkbudgetten kansen zijn voor burgers om hun eigen ideeën te realiseren. De Zwolse ambtenaren zijn ook positief, als zien ze dat er na een aantal jaar misschien weer wat moet veranderen in de opzet (Z1, 2010; Z2, 2010). Alle initiatiefnemers realiseren zich dat hun ideeën niet waren uitgevoerd zonder Hellendoorn in Actie, de Smederijen of een wijkbudget (He2, 2010; He3, 2010; Ho3, 2010; Ho4, 2010; Z4, 2010; Z5, 2010).

In alle gemeenten zien we dat burgerinitiatieven soms leiden tot structureel beleid, denk aan de weerbaarheidstrainingen voor basisschooljeugd in Zwolle of dat de net afgeschafte bibliobus toch weer gaat rijden in sommige wijken in Hoogeveen (Z1, 2010; Ho2, 2010).

Daarnaast willen we nog opmerken dat in Hoogeveen en Zwolle de geïnterviewde uitvoerders enthousiast waren, doordat ze meer naar de behaalde resultaten kijken in de vorm van gerealiseerde initiatieven en doelbereiking van burgers. De beleidmakers van Hoogeveen en Zwolle waren ook enthousiast, maar plaatsten meer kanttekeningen over de behaalde resultaten in maatschappelijke zin en de eventueel nog

nodige verbeteringen. Zij kijken dus meer naar de doelbereiking van de burgers. Wellicht dat daar soms ook de verschillen zitten. Op doelbereiking wordt in dit onderzoek niet verder ingegaan.

In de vraaggesprekken heb we ook gevraagd hoeveel burgerinitiatieven er per jaar worden uitgevoerd, dit is weergegeven in tabel 5. Opvallend is dat bij Hellendoorn in Actie 36.000 burgers initiatieven kunnen indienen en er maar 12 zijn uitgevoerd. Dit zijn het meest aantal burgers en het minst aantal uitgevoerde initiatieven. Daarnaast is minstens zo opvallend dat bij de Smederijen extreem veel meer initiatieven worden ingediend dan bij de andere projecten.

	Hellendoorn	Hoogeveen	Zwolle
Beleidsvorm	Netwerk	Wijkbudget	Wijkbudget + initiatievenmakelaar
Bereik beleid	Hele gemeente	18 Smederijen (van de 33 in de hele gemeente)	1-2 wijken (van de ca. 20 in de hele gemeente) + hele gemeente
Aantal inwoners gemeente/ percentage inwoners waaruit initiatieven zouden kunnen komen	36.000 / 100%	54.500 / ~ 50% ¹	117.000 / ~10% ¹
Uitgevoerde initiatieven per jaar	12 burgerinitiatieven per jaar	200 burgerinitiatieven per jaar	20 burgerinitiatieven per jaar (vanuit wijkbudgetten)
Hypothetisch aantal betrokken burgers per initiatief, berekend vanuit het aantal burgers waaruit initiatieven zouden kunnen komen ²	3000 burgers per initiatief	140 burgers per initiatief	585 burgers per initiatief
Hypothetisch aantal initiatieven per burger, berekend vanuit het aantal burgers waaruit initiatieven zouden kunnen komen ³	0,00033 initiatief per burger	0,0073 initiatief per burger	0,0017 initiatief per burger

TABEL 4 RESULTATEN IN CIJFERS

6.4. CONCLUSIES ERVARINGEN

Ondanks dat de medewerkers van de projecten zeggen dat er niet specifiek op evenredige participatie wordt gestuurd, zien zij geen hoge onder- of oververtegenwoordiging. Daarnaast zien zij dat niet de hoogopgeleide blanke 55+ man participeert, maar dat in onze waarneming meer de blanke vrouwen van middelbare leeftijd participeren.

De middelen die er zijn worden ook ingezet door de gemeente en graag gebruikt door burgers. Toch missen burgers over het algemeen persoonlijke ondersteuning die altijd openstaat voor vragen. Uit de vraaggesprekken blijkt dat er goed gecommuniceerd wordt, zowel voor, tijdens als na de initiatieven. Tijdens de communicatie over de uitvoering van een initiatief en de communicatie over het verdere verloop met het resultaat gaat nog wel het een en ander mis. Burgers verwachten meer en duidelijkere

¹ Dan gaan we uit van een gelijke verdeling van de bevolking over de wijken, dat niet realistisch is, maar een grove schatting van het bereik wordt hiermee weergegeven.

² Hellendoorn 36.000/12 = 3000; Hoogeveen 27.250/200= 136; Zwolle 11.700/20 = 585

³ Hellendoorn 12/36.000 = 0,00033; Hoogeveen 200/27250= 0,0073; Zwolle 20/11.700 = 0,001

informatie. Eerder bleek ook uit de behoeftepiramide dat er een combinatie van betrokkenheid, een luisterend oor en subsidie nodig is (Tonkens, 2007).

In alle drie gemeenten zijn de medewerkers enthousiast en positief over de projecten. In Hellendoorn is het Hellendoorn in Actie project aan het veranderen naar de Lerende Gemeenschap. Ervaringen worden gebruikt om de werkwijze van verschillende organisaties aan te passen op de vraag van de burger. Opvallend is dat er helemaal niet veel burgerinitiatieven worden uitgevoerd in vergelijking met de andere gemeenten. Hoogeveen heeft nu drie jaar een organisatie staan met veel medewerkers, ze bereiken tot nu elk jaar ongeveer de helft van hun burgers. Er worden heel veel initiatieven uitgevoerd in vergelijking tot de andere twee gemeenten. De wijkbudgetten in Zwolle bereiken per jaar ongeveer 10% van de bevolking, maar draait al ongeveer acht jaar en in die tijd heeft de hele bevolking een kans gehad. Het aantal initiatieven wat er per jaar wordt uitgevoerd is een stuk lager dan in Hoogeveen, maar wel wat meer dan in Hellendoorn.

Als we de balans opmaken wat de ervaringen zijn met de aspecten uit de *Asked to* en *Responded to* factoren, zien we dat Hellendoorn matig scoort, Hoogeveen goed, Zwolle matig. Opvallend is dat de resultaten in cijfers precies hetzelfde zeggen. De personele middelen en de communicatie vooraf wijken van de andere twee gemeenten af. Verondersteld kan worden dat het matige aantal burgerinitiatieven ligt aan de communicatie vooraf en personele middelen.

	Hellendoorn	Hoogeveen	Zwolle
Ontwikkelingsprogramma's	Matig	Matig	Matig
Personele middelen	Matig	Zeer goed	Goed
Materiele/ financiële middelen	Goed	Goed	Goed
Vooraf communicatie	Matig	Goed	Goed
Tijdens/ na communicatie	Goed	Goed	Matig

TABEL 5 OVERZICHT ERVARINGEN

7. CONCLUSIE

In de voorgaande hoofdstukken is het onderzoek naar de antwoorden op de drie onderzoeksvragen uitgewerkt. In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de in het eerste hoofdstuk gepresenteerde hoofdvraag: *In hoeverre en op welke wijze trachten gemeenten bij het faciliteren van burgerinitiatieven (evenredige) participatie te bevorderen?* In paragraaf 7.1. worden de antwoorden op de onderzoeksvragen toegelicht en worden algemene conclusies getrokken. In paragraaf 7.2. worden aanbevelingen en een voorstel voor verder onderzoek gedaan.

7.1. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN

In dit onderzoek zijn de onderzoeksvragen beantwoord aan de hand van een studie in drie gemeenten, Hellendoorn, Hogeveen en Zwolle. Zoals in hoofdstuk 3 is gebleken, hebben zij alle drie een ander project voor burgerinitiatieven.

7.1.1. EERSTE VRAAG

De eerste vraag die werd gesteld is: *Waarom faciliteren gemeenten burgerinitiatieven?* In het algemeen was te zeggen dat de onderzochte gemeenten burgerinitiatieven faciliteren om gestelde maatschappelijke en bestuurlijke doelen te behalen. De maatschappelijke doelen richten zich op het verbeteren van de maatschappij, de bestuurlijke doelen op het verbeteren van het democratische proces. In elke gemeente zijn binnen deze categorieën verschillende doelen gesteld.

In Hellendoorn bleek dat ze door middel van burgerinitiatieven de samenleving willen leren kennen en grote maatschappelijke problemen willen oplossen. De burgers hadden de indruk dat de gemeente het vooral doet om de sociale cohesie aan te pakken. Uit de vraaggesprekken bleek dat het stimuleren van evenredige participatie geen doel op zich is, maar dat er wel aandacht voor is tijdens de uitvoering van een initiatief. In Hogeveen waren er meerdere doelen gesteld, deze zijn maatschappelijk en bestuurlijk. De gemeenteambtenaren zeiden beide dat het doel is om de betrokkenheid van de burger bij het bestuur en het bestuur bij de burger te vergroten. Hiermee willen ze ook de leefbaarheid en participatie vergroten. Bij de gemeente Zwolle zijn geen doelen geformuleerd voor de wijkbudgetten. Uit de gesprekken komen twee redenen naar voren, namelijk het vergroten van de zelfredzaamheid en de weerbaarheid van de burger en de sociale samenhang. Verder is er weinig naar voren gekomen over de doelen.

7.1.2. TWEEDE VRAAG

De tweede onderzoeksvraag luidde: *Hoe wordt er gestuurd op (evenredige) participatie bij het faciliteren van burgerinitiatieven door gemeenten?* In hoofdstuk vier en vijf is op deze vraag zeer diep ingegaan. Het CLEAR-model van Lowndes, et al. is gebruikt om deze vraag te beantwoorden. Het model bood in onze ogen een kader op grond waarvan gemeenten beleid kunnen voeren om participatie van burgers te bevorderen en te faciliteren.

Vanuit het CLEAR-model wijzen de letters C, L en E verschillende factoren aan die van invloed kunnen zijn op het participeren van burgers. Deze letters staan voor: *can do*, *like to* en *enabled to*. In het Nederlands hebben we het dan over het niet *kunnen* participeren, het niet *willen* participeren en het *de mogelijkheden niet hebben* om te participeren. Deze factoren houden kortweg in dat burgers geen vaardigheden, geen tijd, geen hulpbronnen of geen mogelijkheden hebben of zien om te participeren, of geen bindingen of vertrouwen in de samenleving of gemeente hebben. Uit de analyse in hoofdstuk vier bleek dat de medewerkers uit de drie onderzochte gemeenten zich over het algemeen bewust of zelfs zeer bewust zijn van deze belemmeringen voor participatie. Omdat we over weinig beleidsdocumenten beschikken, konden we niet met zekerheid vaststellen of wat de medewerkers zeggen ook is vastgelegd

bij de gemeenten. Toch werd verwacht dat we in het beleid verschillende van de belemmerende punten konden herkennen. Daarbij konden we zien dat gemeenten ook op evenredige participatie sturen.

De A en R factoren van het CLEAR-model bieden verschillende beleidskaders om de belemmeringen uit de weg te gaan. De A staat voor *asked to*, wat beschreven is als het mobiliseren van burgers voor participatie. Wij hebben aan deze factor drie kenmerken toegeschreven, namelijk de vorm van het beleid, de communicatie over de mogelijkheden en de inzet van middelen. De gemeente Hellendoorn heeft voor een netwerkvorm gekozen, de gemeenten Hoogeveen en Zwolle hebben daarentegen voor een wijkbudget gekozen. De opzet in Hoogeveen is echter heel anders dan die van Zwolle. De inzet van middelen is bepalend voor de soorten initiatieven die worden uitgevoerd. Het faciliteren met financiële middelen is vooral gericht op federatieve en netwerkende initiatieven. Dit zijn initiatieven die veel externe contacten vereisen. Initiatiefnemers van coöperatieve en lichte initiatieven hebben weinig externe contacten en hebben bij de ontwikkeling daarvan hulp nodig. Gebleken is dat gemeenten vooral ondersteunen met financiële middelen. Uit de theorie blijkt dat initiatiefnemers zeer de behoefte hebben aan de combinatie van middelen, daarbij niet op de eerste plaats financiële middelen. In de drie gemeenten ontbreekt de persoonlijke begeleiding niet, maar vooral in Hellendoorn en Zwolle is deze nog erg zwak. Van de vier initiatieven, waarvan wij de initiatiefnemers hebben geïnterviewd, zijn er drie van de vier federatief of netwerkend. Dit lijkt een gevolg van de verdeling van de middelen, meer financieel dan ondersteunend. We hebben gezien dat de communicatie in de meeste gemeenten via netwerken loopt, maar ook via reclame via post, radio en televisie. Op het gebied van communicatie vooraf, wat ook we eerder de mobilisatie van burgers hebben genoemd, is in elke gemeente aandacht besteed.

De R staat voor *responded to*, wat geïnterpreteerd is als het reageren van de gemeente op de samenleving. Er zijn in de CLE-factoren verschillende belemmeringen voor participatie vastgesteld. Daaraan kan de gemeente wat doen door middel van ontwikkelingsprogramma's die kennis en vaardigheden van burgers uitbreiden. Daarnaast is gebleken dat het belangrijk is dat gemeenten aandacht besteden aan de communicatie met burgers over het initiatief. Daarbij hoort het geven van waardering aan actieve burgers. Door deze aanpak willen burgers blijven participeren. We hebben bij geen van de drie gemeenten ontwikkelingsprogramma's kunnen ontdekken. De structuur van de communicatie van de uitkomsten van burgerinitiatieven ontbrak soms. De medewerkers in Zwolle waren het er over eens dat de waardering van burgers beter kan. De burgers zelf vonden de waardering wel goed, maar waren minder te spreken over de communicatie tijdens de uitvoering. In Hellendoorn waren de initiatiefnemers niet erg tevreden over de communicatie die door de gemeente verzorgd werd naar buiten, dus bijvoorbeeld naar de krant toe. De betrokkenheid van He1 was wel fijn, maar de gemeente was erg ambtelijk, aldus He2 (2010). In Hoogeveen is de communicatie goed geregeld door middel van een eigen actuele website en huis-aan-huis nieuwsbrief. Daarnaast zijn de burgers ook te spreken over de waardering van de Smederijen. De betrokkenheid tijdens het proces van de gemeente zelf, liet echter te wensen over.

Uit de analyse van het beleid aan de hand van het CLEAR-model is gebleken dat de communicatie over het algemeen wel in orde is, ontwikkelingsprogramma's ontbreken en de inzet van middelen in twee van de drie gemeenten niet uitnodigend is voor alle soorten initiatieven. Er is wel gebleken dat de drie onderzochte gemeenten proberen te sturen op evenredige participatie door hun netwerk te gebruiken. Bijvoorbeeld door sleutelfiguren in een gemeenschap aan te spreken. Ook door verschillende (niet-) financiële middelen in te zetten en de participanten persoonlijk aan te spreken over een zo breed mogelijk bereik van het initiatief. De drie onderzochte gemeenten faciliteren allereerst door de mogelijkheden te bieden om burgerinitiatieven in te dienen. Dit gaat via verschillende communicatiemiddelen. Ten tweede begeleiden de ambtenaren van de onderzochte gemeenten vooral met financiële middelen. Alle onderzochte gemeenten geven waardering aan de burgers, maar in verschillende mate.

7.1.3. DERDE VRAAG

De laatste onderzoeksvraag luidde: *Welke ervaringen zijn er opgedaan bij gemeente met het faciliteren van burgerinitiatieven met betrekking tot het realiseren van (evenredige) participatie?* De ervaringen met het beleid zijn al verweven in de vorige paragrafen. Hier lichten we vooral de ervaringen met het faciliteren gericht op evenredige participatie.

Opvallend is dat in eerste instantie in geen van de drie gemeenten een over- of ondervertegenwoordiging van bepaalde groepen wordt waargenomen. In Zwolle lijken de medewerkers er zelfs van overtuigd dat zij niet selectieve participatie bevorderen. Toch kwam in Hellendoorn en Zwolle wel naar voren dat allochtonen en jongeren minder participeren dan anderen. Hieruit kon worden geconcludeerd dat er sprake is van selectieve participatie. Door de vraaggesprekken in alle drie gemeenten kwam naar voren dat er vooral vrouwen van middelbare leeftijd participeren. Verondersteld kan worden dat deze groep bovengemiddeld kan en wil participeren en hier tevens de mogelijkheid toe heeft. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat veel vrouwen van middelbare leeftijd een groot netwerk hebben doordat zij parttime werken en bovengemiddeld aanwezig zijn op scholen, verenigingen en andere (zorg)instanties. Dit beeld wordt wel bevestigd door een aantal respondenten, maar dit zijn er een te klein aantal om deze stelling te bevestigen.

We kunnen uiteindelijk stellen dat op grond van onze waarnemingen in geen van de drie gemeente sprake is van evenredige participatie. Alle drie gemeenten hebben goede en mindere goede ervaringen met hun aanpak om evenredige participatie te bevorderen. Daarnaast kunnen we vaststellen dat in Hoogeveen het burgerinitiatiefproject de Smederijen evenredige participatie bevordert, dat in Zwolle evenredige participatie wordt bevordert en dat Hellendoorn in actie in mindere mate bijdraagt aan evenredige participatie. We hebben vooral gevraagd naar evenredige participatie in de zin van ras, geslacht of leeftijd. Dit werd in de inleiding getypeerd als sociale representativiteit. Representativiteit in opvatting is misschien nog wel belangrijker. Of er representativiteit in opvattingen is, is niet te zeggen. Representativiteit in opvatting gaat over bevolkingsgroepen. We kunnen op basis hiervan geen echte uitspraak doen over de representativiteit van de burgers die betrokken zijn bij de projecten in de drie gemeenten.

7.1.4. ALGEMENE CONCLUSIE

De gestelde doelen bleken in de gemeenten niet zo eenduidig als dat de vraag lijkt. In Hellendoorn zijn er wel doelen gesteld, maar niet op schrift gezet. Hierdoor zijn de doelen wat algemeen. Uit het gesprek met de projectleidster is echter wel gebleken dat zij een duidelijk doel voor ogen heeft. In Hoogeveen staat alles uitgewerkt in een projectplan. In Zwolle hadden we niet de beschikking over het beleidsplan. Volgens de bedenker van de wijkbudgetten zijn er geen duidelijke doelen op papier gezet. Hij had wel doelen in zijn hoofd. De uitvoerende ambtenaar had opvallend genoeg geen idee van de doelen. Geen van de gemeenten had een duidelijke focus op het bevorderen van evenredige participatie. Uiteindelijk kunnen we concluderen dat in alle drie gemeenten door de burgerinitiatiefprojecten participatie in het algemeen bevordert moet worden. Hierdoor hopen alle gemeente dat de sociale samenhang groter wordt en de kloof tussen burger en bestuur gedicht wordt. Zoals in de theorie genoemd, hebben gemeenten zowel maatschappelijke als bestuurlijke doelen voor ogen.

Bij het stellen van de tweede onderzoeksvraag gingen we er al vanuit dat gemeenten burgerinitiatieven ondersteunen om participatie te bevorderen. De vraag is dan hoe ze dit doen. Vanuit het CLEAR-model is onderzocht hoe ze dit zouden moeten doen. De eerste factoren gaven aan dat de problemen zitten bij het niet kunnen participeren, het niet willen participeren en de mogelijkheden niet hebben om te participeren. De laatste twee factoren van het model gaven de speerpunten aan om hiervoor te zorgen. We hebben gezien dat de beleidsvormen in Hoogeveen in Zwolle hetzelfde zijn, maar dat de invulling

totaal anders is. Ook de inzet van middelen was in alle drie gemeenten anders. De gemeente Hoogeveen was zich het meest bewust dat alleen financiële hulp niet genoeg is. Opvallend genoeg ontbraken de ontwikkelingsprogramma's om het kunnen participeren aan te pakken. De communicatie voor en na de tijd was over het algemeen goed. Dit vonden zowel de gemeenteambtenaren als de burgers. Tijdens de loop van het initiatief was de communicatie de ene keer goed, de andere keer minder goed. Hierover is geen eenduidige conclusie te trekken.

In de gemeente Hellendoorn is vanuit ervaringen van het eerste project een nieuw beleid gemaakt. Het is nu niet meer specifiek gericht op het faciliteren van burgerinitiatieven. Het lijkt meer op een samenwerking van gemeente en burger om problemen op te lossen. Opvallend is dat de projectleidster en de burgers niet altijd op een lijn liggen. In de gemeente Hoogeveen is het beste nagedacht over hoe het beleid vorm moet krijgen. Dit is terug te zien in alle vragen. Sterk is dat ze hun eigen project hebben opgezet. Hierdoor zijn er altijd medewerkers beschikbaar voor hulp aan burgers. Daarnaast is er zo altijd duidelijkheid over het budget. Ook zijn er vaste lijnen in de communicatie voor, tijdens en na een burgerinitiatief. De burgers zijn erg tevreden over het project. In de gemeente Zwolle zijn er twee projecten, wij hebben ons meer bezig gehouden met de wijkbudgetten. Deze zijn een goede basis voor participatie, maar de communicatie tijdens en na een initiatief kan beter. Daarnaast kan de ondersteuning meer persoonlijker en gericht.

Uit de antwoorden op de onderzoeksvragen is een antwoord op de gestelde hoofdvraag te formuleren. De hoofdvraag luidde: In hoeverre en op welke wijze trachten gemeenten bij het faciliteren van burgerinitiatieven (evenredige) participatie te bevorderen?. De onderzochte gemeenten sturen allen in geringe mate op de bevordering van evenredige participatie, maar sturen op verschillende manieren op de bevordering van participatie bij burgerinitiatieven. De gemeente Hellendoorn tracht participatie te bevorderen door een gemeentebreed- en netwerkproject, waar de gemeente Hoogeveen in een gestructureerd wijkgericht project werkt en de gemeente Zwolle zowel wijkgericht als met een initiatievenmakelaar burgerinitiatieven probeert te verkrijgen. Deze vormen van beleid – de initiatievenmakelaar buiten beschouwing gelaten – zijn vooral toegespitst op het inzetten van financiële middelen en daarbij is het verschillend of er nog aandacht is voor personele of materiële middelen en/of communicatie tussen bewoners en medewerkers van het project.

7.2. EN VERDER

De aanleiding van dit onderzoek is de grote behoefte aan innovaties om vorm te geven aan modern burgerbestuur. De doelstelling van het onderzoek was dan ook om bij te dragen aan innovatie en kwalitatieve verbetering van burgerinitiatieven. Alle drie gemeenten kunnen van elkaar en van niet-onderzochte gemeenten leren.

In Hoogeveen zijn de initiatiefnemers nog niet klaar met de uitvoering. De ene speeltuin heeft van de initiatiefgroep geen toestemming gekregen om voor een tweede keer een idee in te dienen voor dezelfde speeltuin. Er staan nu alleen nieuwe voetbaldoeltjes. De andere speeltuin heeft wel geld gekregen, maar omdat de gemeente dit project heeft opgepakt duurt het langer dan geplant. In Zwolle is ons opgevallen dat de doelen van de geïnterviewde initiatiefnemers eigenlijk niet behaald zijn. De speeltuin is er gekomen, maar met minder toestellen. Het talentencentrum is er gekomen, maar zonder klas voor vrouwen. De projecten kunnen dus nog zeker verbeterd worden.

De gemeenten moeten zich richten op het helpen van burgers om te participeren. Het niet willen moet omgezet worden in wel willen. Daarnaast moeten gemeenten aandacht schenken aan het vragen van burgers om te participeren. Alle drie gemeenten moeten zich nog ontwikkelen wat betreft de stimulering van evenredige participatie. Dat de gemeente Hellendoorn in dit onderzoek niet heel goed naar voren komt, hoeft niet te zeggen dat ze geen goed beleid voeren. De aanpak in de gemeente Hellendoorn is

bedoeld om via het netwerk signalen op te vangen. Samen met de waarneming van de projectleidster dat er veel participatie van bewoners is in verenigingen, kan het zijn dat er veel ideeën doorkomen naar de gemeente. Die ideeën worden dan niet als apart initiatief gezien, omdat ze niet door burgers worden uitgewerkt. Dit valt dan buiten onze definitie van een burgerinitiatief en gaat meer richting een politieke participatie.

Een sterk punt van de aanpak in Hellendoorn is dat het altijd op de hele gemeente gericht is. Een sterk punt in Hogeveen is de persoonlijke begeleiding. In Zwolle zijn twee projecten, wat ook goed is voor diversiteit aan projecten. In Zwolle worden ideeën gekoppeld door de initiatievenmakelaar. Zwolle werkt ook met het benaderen van zogenoemde sleutelfiguren, dit lijkt een goede aanpak. Hellendoorn en Hogeveen kunnen het koppelen van ideeën ook gaan toepassen, net als het benaderen van sleutelfiguren. Een aanpak waarbij de hele gemeente betrokken wordt is in Hogeveen nog niet helemaal van de grond gekomen, ze kunnen kijken naar hoe het in Zwolle bij de wijkbudgetten gaat. In Zwolle kunnen de wijkbudgetten leren van de persoonlijke begeleiding die in Hogeveen geboden wordt.

7.2.1. GENERALISEERBAARHEID

De conclusies op de onderzoeksvragen zijn gebaseerd op de drie gemeenten; Hellendoorn, Hogeveen en Zwolle. Deze gemeenten zijn geselecteerd omdat ze een project hebben voor burgerinitiatieven. In elke gemeente zijn een gering aantal vraaggesprekken afgenomen met ambtenaren of medewerkers van de burgerinitiatiefprojecten en daarnaast met initiatiefnemende burgers. De uitkomsten niet te generaliseren naar alle gemeenten van Nederland, er zijn namelijk 430 gemeenten in Nederland (VNG, 2010) en daarmee hebben we minder dan 1% onderzocht. Bij de case selectie waren we al wel bewust van dit feit. De uitkomst van de eerste onderzoeksvraag is waarschijnlijk wel te generaliseren omdat de begrippen al genoemd worden in de literatuur en het bevestigd wordt door de onderzochte gemeente. Uitgebreider onderzoek onder meer gemeenten zal moeten uitwijzen of de door ons gevonden uitkomsten representatief zijn voor de Nederlandse gemeenten.

7.2.2. VERVOLGONDERZOEK

Dit onderzoek heeft duidelijk gemaakt hoe gemeenten burgerinitiatieven kunnen faciliteren. Punten die ze daarbij in hun beleid moeten gebruiken zijn duidelijk geworden. Dit onderzoek heeft zich vooral op de gemeenten gericht. Interessant is wat burgers ervan vinden, dit wordt momenteel onderzocht. De eerste onderzoeksvragen gingen over de gestelde doelen. Het doel van deze vraag was om de motieven van de gemeenten naar voren te krijgen. Een volgend onderzoek kan gaan over of de doelen van de gemeenten bereikt zijn, doeltreffendheid. Daarbij kan natuurlijk ook gekeken worden naar hoe die doelen behaald zijn, doelmatigheid. In dat onderzoek moet meer informatie worden verzameld over de doelen van de gemeenten. Dieper graven in beleidsstukken en specifiekere interviews zullen nodig zijn.

Een andere vervolgonderzoek kan zich tot doel stellen om de facilitering van burgerinitiatieven binnen een gemeente zo goed mogelijk vorm te geven. Hierbij kan in een van de onderzochte gemeenten het beleid geoptimaliseerd worden. Of in een andere gemeente een geheel nieuwe plan worden gemaakt. Hierbij kan rekening gehouden worden met hoe de gemeenten in dit onderzoek naar voren kwamen op de belangrijkste punten van beleid. Bij het maken van beleid kan dieper ingegaan worden op de details van het te maken beleid. Bijvoorbeeld over welke manieren van communicatie er zijn. Of hoe er gekozen moet worden welk initiatief uitgevoerd mag worden.

LITERATUURLIJST

- Boeije, H. (2008). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen*. Den Haag: Boom Onderwijs.
- Bouwman, H. (2009). 8 ergernissen van burgers over inspraak en participatie. *Binnenlands Bestuur*, 30(38), p. 17.
- De Smederijen. (2010). *Evaluatie resultaten de Smederijen*. Hoogeveen: De Smederijen van Hoogeveen.
- De Smederijen van Hoogeveen. (2008). Zo werken ze! *De Smederijen van Hoogeveen*, p. 3.
- Denters, B., Reimink, E., Boedeltje, M. & Geurts, P. (2010). *Politieke gelijkheid bij diverse vormen van electorale en non-electorale politieke participatie*.
- Denters, S.A.H. (2009). *Burgers maken hun buurt: democratische innovatie met behulp van een design experiment*. Hengelo.
- Denters, S.A.H. (2008). De wijkaanpak terug van nooit weggeweest. *Bestuurswetenschappen* (3), pp. 57-65.
- Denters, S.A.H. (2002). *Grootstedelijk bestuur: over stedelingen en stadsbesturen*. Enschede: Universiteit Twente.
- Denters, S.A.H. & Klok, P. (2010). Rebuilding Roombeek: Patterns of Citizen Participation in Urban Governance. *Urban Affairs Review* 45(5), pp. 583–607.
- Denters, S.A.H. & Van Heffen-Oude Vrielink, M. (2004). *Achtergrondstudie stedelijk burgerschap*. Enschede: Universiteit Twente en KISS.
- Dorp, N. van (2010). Op Zoek naar nieuw 'noaberschap' in Hellendoorn. In I. A. burgers!, *In Actie* (pp. 99-100). Den Haag: vdbj_print support.
- Hiemstra & De Vries. (2006). *Zeven factoren van invloed op succes experiment wijkbudgetten. evaluatie experiment wijkbudgetten II*. Utrecht: Hiemstra en De Vries.
- Hurenkamp, M., Tonkens, E. & Duyvendak, J. (2006). *Wat burgers bezielt: een onderzoek naar burgerinitiatieven*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam/NICIS Kenniscentrum Grote Steden.
- Lenos, S., Sturm, P. & Vis, R. (2006). *Burgerparticipatie in gemeenteland*.
- Lowndes, V., Pratchett, L., & Stoker, G. (2006a). *CLEAR: An auditing tool for citizen participation at the local level*.
- Lowndes, V., Pratchett, L., & Stoker, G. (2006b). Diagnosing and Remediating the Failings of Official Participation Schemes: The CLEAR framework. *Social Policy & Society*, pp. 281-291.
- Oude Vrielink, M. & Wijdevan, T. van de (2008). Bewonersinitiatieven: een prachtkans voor wijken? *Bestuurswetenschappen* 62(3), pp. 66-83.
- Oude Vrielink, M., Geurtz, C., Graaf, L. de & Wijdevan, T. van de (2008). *Vertrouwen in de buurt*. Rotterdam: SEV.

Pröpper, I. & Steenbeek, D. (2001). *De aanpak van interactief beleid: elke situatie is anders*. Bussum: Continho.

Ross, C., Mirowsky, J. & Pribesh, S. (2001). Powerlessness and the amplification of threat: neighborhood disadvantage, disorder, and mistrust. *American Sociological Review* (66) , pp. 568-591.

Sullivan, H. & Taylor, M. (2007). Theories of 'neighbourhood' in urban policy. In L. Smith, E. Lepine & M. Taylor (red.), *Disadvantaged by where you live? Neighbourhood governance in contemporary urban policy*. Bristol.

Tonkens, E. (2007). Een uitnodigende en verbindende overheid. Mogelijkheden en risico's van een ontluikend model in het licht van de WMO. *TSS tijdschrift voor sociale vraagstukken* (6) , pp. 12-15.

Tonkens, E. & Kroese, G. (2009). *Bewonersparticipatie via vouchers: democratisch en activerend? Evaluatie van de eerste fase van de extra budgetten voor bewonersinitiatieven ('voucherregeling')*. Den Haag: Ministerie van VROM.

Twynstra en Gudde. (2008). *Derde generatie burgerparticipatie, hoe doe je dat*. Amersfoort.

Verba, S., Schlozman, K. & Brady, H. (1995). *Voice and Equality: civic voluntarism in American politics*. Cambridge: Harvard University Press.

Vis, R., Loos, H., & Jongema, M. (2004). *Handreiking burgerinitiatief*. Den Haag: VNG.

Wijdeven, T. van & Geurtz, C. (2009). Bewonersbetrokkenheid en verbonden verantwoordelijkheden in De Smederijen van Hoogeveen. In H. van Duivenboden, E. van Hout, C. van Montfort, & J. Vermaas (Eds.), *Verbonden verantwoordelijkheden in het publieke domein* (pp. 285-299). Den Haag: Uitgeverij Lemma.

Zuylen, J. van (2007). Help! een burgerinitiatief. *InAxis* . Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Zuylen, J. van (2009). *Help, een burgerinitiatief!* Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

WEBSITES

De Smederijen. (sd). *de partners van De Smederijen*. Opgeroepen op 9 juli 2010, van De Smederijen: <http://www.desmederijenvanhoogveen.nl>

Gemeente Hellendoorn. (sd). *meer over hellendoorn*. Opgeroepen op 9 juli 2010, van <http://www.hellendoorn.nl>

Gemeente Hoogeveen. (28 mei 2010). *Gemeente Hoogeveen*. Opgeroepen op 9 juli 2010, van <http://www.hoogveen.nl>

Gemeente Zwolle. (17 maart 2010a). *Zwolle*. Opgeroepen op 13 juli 2010, van de Zwolse wijken: <http://www.zwolle.nl>

Gemeente Zwolle. (21 april 2010b). *Zwolle*. Opgeroepen op 13 juli 2010, van Wijkbudgetten, zo werkt het: <http://www.zwolle.nl>

Hellendoorn in actie. (2010). *De Lerende Gemeenschap van Hellendoorn in Actie*. Opgeroepen op 13 juli 2010, van Hellendoorn in Actie: <http://www.hellendoorninactie.nl>

In actie met burgers. (2009). *over het project*. Opgeroepen op 20 januari 2010, van In actie met burgers: <http://www.inactiemetburgers.nl>

Samen maken we de stad. (sd). *samen maken we de stad*. Opgeroepen op 13 juli 2010, van smwds: <http://www.samenmakenwedestad.nl>

VNG. (2010). *VNG: Leden*. Opgeroepen op 26 augustus 2010, van Vereniging van Nederlandse Gemeenten: <http://www.vng.nl>

VRAAGGESPREKKEN

He1. (2010, februari 19). vragenlijst 'in actie met burgers'. (D. Visser, Interviewer)

He2. (2010, mei 17). vragenlijst 'in actie met burgers'. (R. Buschers, Interviewer)

He3. (2010, juli 18). vragenlijst 'in actie met burgers'. (R. Buschers, Interviewer)

Ho1. (2010, maart 23). vragenlijst 'in actie met burgers'. (D. Visser, Interviewer)

Ho2. (2010, juni 11). vragenlijst 'in actie met burgers'. (D. Visser, Interviewer)

Ho3. (2010, juni 11). vragenlijst 'in actie met burgers'. (R. Buschers, Interviewer)

Ho4. (2010, juni 23). vragenlijst 'In actie met burgers'. (R. Buschers, Interviewer)

Z1. (2010, maart 29). vragenlijst 'in actie met burgers'. (J. P. van Dijk, Interviewer)

Z2. (2010, maart 29). vragenlijst 'in actie met burgers'. (D. Visser, Interviewer)

Z3. (2010, april 20). vragenlijst 'in actie met burgers'. (R. Buschers, Interviewer)

Z4. (2010, april 29). vragenlijst 'in actie met burgers'. (J. P. van Dijk, Interviewer)

Z5. (2010, mei 19). vragenlijst 'In actie met burgers'. (J. P. van Dijk, Interviewer)

BIJLAGE 1: VRAGENLIJST GEMEENTE

Vragenlijst 'In Actie met Burgers '

t.b.v. mondelinge interviews medewerkers gemeenten

Opmerkingen voor interviewers:

- Onderstaande vragenlijst is bedoeld als structuur voor een vraaggesprek met gemeenteambtenaren. (er moet nog bepaald worden uit welke geledingen er hoeveel ambtenaren per gemeente geselecteerd worden.)
- Doel van deze vragenlijsten is om een beeld te krijgen van de stand van zaken in gemeenten t.a.v. burgerinitiatieven. Mede op basis van de eerste vraaggesprekken a.d.h.v. deze vragen wordt in een later stadium een gesloten vragenlijst uitgewerkt die aan een groot aantal gemeenten zal worden voorgelegd.
- Van elk gesprek wordt een schriftelijk verslag gemaakt. Ook informatie die verder gaat dan een antwoord op de vragen kan relevant zijn.

De vragen bestaan uit vier clusters:

1) Beleid:

Waarom faciliteren gemeenten burgerinitiatieven en welke (vormen van) burgerinitiatieven worden ondersteund?

2) Ondersteuning:

Door wie, hoe en met welke middelen wordt inhoud gegeven aan de faciliterende rol van de gemeente?

3) Betrokkenheid B&W en gemeenteraad

Op welke wijze zijn B&W en gemeenteraad betrokken

4) Praktijk:

Wat zijn de ervaringen met Burgerinitiatieven binnen de gemeente?

Wat zijn burgerinitiatieven?

Het onderzoek richt zich op Burgerinitiatieven volgens de definitie:

Activiteiten van burgers om vorm te geven aan hun straat, buurt of stad, waarbij de burgers zelf bepalen wat er gebeurt en waarbij de gemeente een ondersteunende c.q. faciliterende rol heeft.

Formele burgerinitiatieven (agendering van onderwerpen in de gemeenteraad), protestacties en initiatieven die geheel buiten gemeentelijke instanties omgaan vallen dus buiten het kader.

Hanteren van de vragenlijst

NB1: Bereid je voor. Hoe groot is de gemeente, doen ze mee met de Proeftuinen (IPP) of andere projecten voor burgerinitiatieven. Is er participatiebeleid in deze gemeente, wat weet je daar al van (google!), wat is de precieze functie van je gesprekspartner.

NB2: De vragen dienen als handleiding voor het gesprek. Cursief staan antwoordsuggesties die kunnen worden gebruikt als de vraag niet duidelijk is, of bij het doorvragen. Probeer eerst de ondervraagde zelf een antwoord te laten formuleren.

NB 3: Voor ondervraagde ambtenaren die ervaring hebben met verschillende regelingen en/of initiatieven is het de bedoeling om alle bekende regelingen en initiatieven op een rij te krijgen. We vragen de geïnterviewde om het gesprek verder te voeren over het project / de regeling waar hij of zij het meest van weet.

	Cluster 1: Beleid
	WAAROM BURGERINITIATIEVEN ONDERSTEUNEN?
1	Wij willen om te beginnen graag weten of uw gemeente beleid heeft rond burgerinitiatieven, d.w.z. 'Activiteiten van burgers om vorm te geven aan hun straat, buurt of stad, waarbij de burgers zelf bepalen wat er gebeurt en waarbij de gemeente een ondersteunende c.q. faciliterende rol heeft. <i>Vraag evt. door naar algemeen participatiebeleid in de gemeente en beleid per sector: bijvoorbeeld WMO</i> <i>(zo ja: na afloop van gesprek kopie tekst(en) opvragen)</i>
2	Zijn er voor de facilitering van burgerinitiatieven formele kaders / regelingen o.i.d.? (ook als deze niet als zodanig benoemd worden?) <i>Denk aan:</i> - <i>Bewonersbudget of wijkbudget</i> - <i>Ideeënbus</i> - <i>Loket waar burger met ideeën en voorstellen terecht kunnen</i> - <i>Prijsvragen</i> - <i>Gemeentelijke actie en initiatieven in het kader van de Wmo</i> - <i>Vouchersystemen</i> - <i>Anders, nl:</i>
3	Om welke reden of redenen ondersteunt uw gemeente burgerinitiatieven? Wat zijn de verwachte resultaten? <i>Denk bijvoorbeeld aan:</i> - <i>concrete resultaten: er komt iets nieuws tot stand</i> - <i>democratisch proces (bijvoorbeeld: beleid dat beter aansluit bij wensen burgers)</i> - <i>effectieve uitvoering bestaand beleid</i> - <i>versterken sociale samenhang</i> - <i>burgers nemen eigen verantwoordelijkheid</i> - <i>overig, nl</i>
4	Indien er meerdere regelingen/methodieken/aanpakken bestaan is het de bedoeling om nu één regeling te kiezen. bij voorkeur die regeling waar de geïnterviewde het meeste zicht op heeft. Op welke regeling/ methodiek/aanpak gaan we in het gesprek nader in?
	VORM EN INHOUDVAN BURGERINITIATIEVEN IN HET BELEID
5	Wie kan initiatieven in het kader van de betreffende regeling/methodiek/aanpak indienen? <i>Meerdere antwoorden mogelijk zoals:</i> - <i>Een individuele burger</i> - <i>Groepen burgers</i> - <i>Bestaande organisaties (bijv. wijkverenigingen)</i> -
6	Is de regeling/methodiek/aanpak bedoeld voor de hele gemeente of voor een bepaald gebied? <i>Denk aan: straat/buurniveau, wijkniveau</i>

7	Is de regelingen/methodiek/aanpak bedoeld voor initiatieven die zich richten op Plannen/beleidsontwikkeling, (<i>meebeslissen</i>), organiseren /uitvoeren (<i>meedoen</i>)?
8	Is de regeling/methodiek/aanpak bedoeld voor initiatieven die zich richten op bepaalde thema's? Welke thema's zijn genoemd in de regeling? - Voorbeelden van thema's: - <i>Milieu</i> - <i>Groenvoorzieningen/natuur</i> - <i>Sociale ontmoeting</i> - <i>Integratie</i> - <i>Veiligheid</i> - <i>Fysieke voorzieningen</i> - <i>Mantelzorg</i> - <i>Burenhulp</i> - <i>Kunst en Cultuur</i> - <i>Sport</i> - <i>Anders, nl:</i>
9	Bij burgerinitiatieven zijn regelmatig bepaalde groepen (bijvoorbeeld vrouwen, jongeren, allochtonen) oververtegenwoordigd of ondervertegenwoordigd. Is er in de regeling/methodiek/aanpak aandacht voor bevordering evenredige participatie door alle groepen burgers? <i>Denk aan: extra aandacht voor vaak ondervertegenwoordigde groepen zoals jongeren, allochtonen, vrouwen</i>

	Cluster 2: Ondersteuning
	WIE GEEFT ONDERSTEUNING AAN BURGERINITIATIEVEN ?
10	Welke partijen houden zich met de ondersteuning van burgerinitiatieven bezig ? - Gemeentelijke onderdelen/afdelingen? Welke? - Structurele samenwerkingspartners? (denk aan woningcorporaties/welzijnswerk, opbouwwerk, etc.) - Incidentele samenwerkingspartners - Organisaties die onafhankelijk van de gemeente actief zijn bij de ondersteuning van burgerinitiatieven? (denk bij onafhankelijk van de gemeente opererende organisaties bijvoorbeeld aan landelijke en lokale initiatievenmakelaars zoals Kan Wel, Oranjefonds, Greenwish)
	<i>De interviewer maakt een overzicht van alle betrokken organisaties en afdelingen op papier. Per organisatie/afdeling wordt nu aangegeven welke taken er zijn in de ondersteuning van burgerinitiatieven. De taken A t/m J laten zien op toonkaart, eventueel ook taken die niet in lijst voorkomen inventariseren.</i>

11	Op welke van de op de antwoordkaart genoemde manieren is deze organisatie betrokken bij het initiatief? Taken van organisaties/afdelingen: A. Aanspreekpunt zijn voor burgers die met een nieuw initiatief komen B. Inhoudelijke ondersteuning en advies bij uitwerking van plan C. Doorverwijzing naar/inschakelen van andere organisaties/afdelingen D. Goedkeuring verlenen E. Het vinden van (financiële) middelen F. Beslissen over toekenning (financiële) middelen G. Interne coördinatie van ondersteuning binnen gemeente H. Externe coördinatie (met betrokkenen buiten de gemeentelijke organisatie) I. (Helpen) uitvoeren van de plannen J. Bewaken van kaders voor burgerinitiatieven (indien geformuleerd)
	FACILITEITEN EN WAARDERING
12	Hoe groot is het jaarbudget voor deze regeling? Zijn er standaard- of maximumbedragen per initiatief? -
13	Zijn er concrete middelen beschikbaar voor de ondersteuning van een burgerinitiatief? <i>Denk aan</i> - <i>faciliteiten zoals vergader- of activiteitenruimte?</i> - <i>Advertentiemogelijkheden</i> - <i>Anders, nl.</i>
14	Volgens onderzoek van de Amsterdamse sociologe Evelien Tonkens is het krijgen van waardering belangrijk voor het welslagen van burgerinitiatieven en voor de relatie tussen gemeente en burgers. Krijgen bewoners in de gemeente waardering voor burgerinitiatieven? Indien ja, van wie? <i>Denk aan:</i> - <i>Buurtbewoners</i> - <i>De pers</i> - <i>Ambtenaren van de gemeente</i> - <i>Wethouders</i> - <i>Raadsleden</i> - <i>Andere betrokkenen?</i>
15	Hoe komt die waardering tot uiting, en is daarvoor iets geregeld? <i>Denk aan prijzen, 'Initiatief van het jaar' o.i.d en andere formele en informele uitingen.</i>

	CLUSTER 3: BETROKKENHEID B&W EN GEMEENTERAAD
16	Is er in B&W gesproken over de regeling/aanpak/methodiek van burgerinitiatieven? Zo ja, kunt u daar meer over vertellen? Is er in B&W gesproken over concrete initiatieven? Zo ja, kunt u daar meer over vertellen? <i>Bijv. de selectie van initiatiefvoorstellen of de voortgang daarvan</i>

17	Is er in de gemeenteraad of in een raadscommissie gesproken over de regeling/aanpak/methodiek van burgerinitiatieven? Zo ja, kunt u daar meer over vertellen? Is er in de gemeenteraad of in een raadscommissie gesproken concrete initiatieven ? Zo ja, kunt u daar meer over vertellen? <i>Bijv. de selectie van initiatiefvoorstellen of de voortgang daarvan</i>
18	Zijn er in het kader van de regeling weleens spanningen geweest tussen wat de gemeentebestuurders willen en wat de burgers met hun initiatief willen? <i>Bijvoorbeeld: de gemeenteraad heeft net besloten geen maaltijdvoorziening voor ouderen meer te subsidiëren, komt er een nieuw initiatief voor maaltijdvoorziening....</i>

	CLUSTER 4: ERVARINGEN
	<i>Nu volgen vragen over ervaringen die zijn opgedaan met burgerinitiatieven in uw gemeente, en hoe deze praktijk aansluit op het beleid</i>
19	Hoeveel voorstellen van concrete burgerinitiatieven zijn in uw gemeente ingediend en hoeveel ervan zijn ook daadwerkelijk gehonoreerd?
20	Als u de gehonoreerde initiatieven overziet: wie waren dan in de regel de initiatiefnemers? <i>Denk aan:</i> - <i>Individuele burgers</i> - <i>Groepen burgers</i> - <i>Bestaande organisaties</i> -
21	Als u de gehonoreerde initiatieven overziet: betroffen deze dan vooral de hele gemeente of een bepaald gebied? <i>Denk aan:</i> <i>straat/buurniveau, wijkniveau</i>
22	Als u de gehonoreerde initiatieven overziet: richtten deze zich dan vooral op plannen/beleidsontwikkeling, (meebeslissen), of op organiseren /uitvoeren (meedoen)?
23	Als u de gehonoreerde initiatieven overziet: richtten deze zich dan op een of meer van de onderstaande thema's? - <i>Voorbeelden van thema's:</i> - <i>Milieu</i> - <i>Groenvoorzieningen/natuur</i> - <i>Sociale ontmoeting</i> - <i>Integratie</i> - <i>Veiligheid</i> - <i>Fysieke voorzieningen</i> - <i>Mantelzorg</i> - <i>Burenhulp</i> - <i>Kunst en Cultuur</i> - <i>Sport</i> - <i>Anders, nl:</i> -

24	Als u de gehonoreerde initiatieven overziet: kunt u dan aangeven in hoeverre bij deze initiatieven bepaalde groepen burgers (bijvoorbeeld vrouwen, jongeren, allochtonen) zijn oververtegenwoordigd of ondervertegenwoordigd? Zo nee, welke groepen blijven achter en waarom? Is er in dat opzicht verschil tussen de initiatiefnemers en de participanten?
25	Kunt u één of twee voorbeelden van concrete initiatieven noemen waarbij sprake was van brede participatie (weinig over- en ondervertegenwoordiging)? Kunt u één of twee voorbeelden van concrete initiatieven noemen waarbij sprake was van selectieve participatie (sterke over- en ondervertegenwoordiging)?
26	Als u de gehonoreerde initiatieven overziet: kunt u dan aangeven in hoeverre bij deze initiatieven de beoogde resultaten zijn gerealiseerd - Vanuit het perspectief van de burgers? - Vanuit het perspectief van gemeentelijk beleid?
27	Kunt u een of twee concrete voorbeelden van geslaagde initiatieven? Kunt u een of twee concrete voorbeelden van minder geslaagde initiatieven?

Tot slot:

- Zou u de beleidsplannen (en andere relevante stukken) aan ons toe kunnen sturen?

- Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de situatie binnen uw gemeente zouden we graag met één of twee andere medewerkers spreken die betrokken zijn bij (de ondersteuning van) burgerinitiatieven. Kunt u ons helpen aan namen/gegevens?

- We zouden ook graag in contact komen met enkele burgers die betrokken zijn bij een burgerinitiatief. Kunt u ons helpen aan namen/gegevens van de mensen die waren betrokken bij de concrete initiatieven uit vraag 25?

BIJLAGE 2: VRAGENLIJST BURGER

Vragenlijst 'In Actie met Burgers'

t.b.v. mondelinge interviews bij initiatieven betrokken burgers

Opmerkingen voor interviewers:

- Onderstaande vragenlijst is bedoeld als structuur voor een vraaggesprek met bij burgerinitiatieven betrokken burgers (de selectie van deze burgers gebeurt op basis van door betrokken gemeenteambtenaren verschaft informatie, we zijn op zoek naar initiatieven waarbij meerdere burger zijn betrokken.)
- Doel van deze vragenlijsten is om een beeld te krijgen van de vraag waarom burgers initiatieven hebben genomen, hoe deze verder zijn verlopen en hoe de ondersteuning vorm heeft gekregen.
- Van elk gesprek wordt een schriftelijk verslag gemaakt. Ook informatie die verder gaat dan een antwoord op de vragen kan relevant zijn.

De vragen bestaan uit vier clusters:

- **Wie heeft het initiatief ?**
Waar lag het initiatief? Kwam het initiatief volledig voort uit de burgers zelf, of werd het door de gemeente of anderen gestimuleerd?
- **Wat houdt het initiatief in?**
Wat was het doel van de initiatiefnemer(s) en hoe wilde men dat bereiken?
- **Ondersteuning:** Door wie (gemeente en/of anderen), hoe en met welke middelen is het initiatief ondersteund? En welke vormen van ondersteuning heeft men als nuttig /zinnig ervaren en welke niet? Welke vormen van ondersteuning had men graag ontvangen, maar heeft men niet gekregen?
- **Ervaringen:** Wat zijn de ervaringen met het burgerinitiatief: was het een succes (inhoudelijk) en in hoeverre was sprake van brede participatie?

Wat zijn burgerinitiatieven?

Het onderzoek richt zich op Burgerinitiatieven volgens de definitie:

Activiteiten van burgers om vorm te geven aan hun straat, buurt of stad, waarbij de burgers zelf bepalen wat er gebeurt en waarbij de gemeente een ondersteunende c.q. faciliterende rol heeft.

Formele burgerinitiatieven (agendering van onderwerpen in de gemeenteraad), protestacties en initiatieven die geheel buiten gemeentelijke instanties omgaan vallen dus buiten het kader.

De vragenlijst

NB1: De vragen dienen als handleiding voor het gesprek. Cursief staan antwoordsuggesties die kunnen worden gebruikt als de vraag niet duidelijk is of bij het doorvragen. Probeer eerst de ondervraagde zelf een antwoord te laten formuleren.

NB2: De respondent wordt primair bevraagd als informant over het betreffende initiatief. Het gaat bij de meeste vragen niet om zijn / haar persoonlijke opvattingen.

NB3: Houd eerst een korte inleiding en zorg dat duidelijk is om welk initiatief het gaat.

Cluster 1: ONTSTAAN BURGERINITIATIEVEN	
1	Van wie was het idee om dit initiatief te nemen afkomstig? En wie waren daarbij betrokken? <i>Meerdere antwoorden mogelijk zoals:</i> - Een individuele burger - Groepen burgers - Een bestaande organisatie (bijv. wijkverenigingen) ▪ had die organisatie vóór het initiatief al regelmatig contact met de gemeente? ▪ ontving die organisatie vóór het initiatief al subsidie van de gemeente? ▪ werkte die organisatie vóór het initiatief al vaak samen met andere organisaties in de stad? - Iemand van de gemeente of van een instelling (bijvoorbeeld corporatie)
2	Waren de initiatiefnemers bij de start op de hoogte van het feit dat de gemeente dit soort initiatieven wil ondersteunen? Zo ja: hoe wist men daarvan? Zo ja: Was het initiatief ook genomen als de gemeente niet een regeling voor dit soort burgeractiviteiten had gehad? Zo neen: wanneer en hoe hoorde men wel van de mogelijkheid van gemeentelijke ondersteuning?

Cluster 2: VORM EN INHOUD VAN BURGERINITIATIEVEN											
3	Als u kijkt naar de kerngroep van mensen die bij het initiatief waren betrokken, hoe zou u ze dan willen typeren: In hoeverre: a. kenden de mensen die het initiatief namen elkaar voordien al lang en zo ja hoe lang? b. Hadden die mensen onderling voorafgaand aan het initiatief al min of meer frequent contact? c. hadden die mensen onderling tijdens het ontwikkelen van het initiatief al min of meer frequent contact? d. waren die mensen geneigd om bij problemen vooral een beroep op elkaar te doen? (en niet op anderen buiten de kern). e. zijn de mensen uit deze groep ook tijdens het verdere verloop van het proces actief gebleven? <i>NB: Toonkaart pas na beantwoording open vraag tonen.</i> <table border="1" style="width: 100%; text-align: center;"> <tr> <td>1. ja</td> <td>2. redelijk</td> <td>3. enigszins</td> <td>4. nauwelijks</td> <td>5. nee/niet</td> </tr> <tr> <td style="height: 20px;"></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	1. ja	2. redelijk	3. enigszins	4. nauwelijks	5. nee/niet					
1. ja	2. redelijk	3. enigszins	4. nauwelijks	5. nee/niet							

4	In hoeverre: - waren die mensen ook actief lid van andere organisaties in de buurt of in de gemeente? (bijvoorbeeld vakbond, kerk, sportvereniging of politieke partij)? - hadden die mensen veel relaties en contacten met andere organisaties in de stad? - hadden die mensen veel relaties en contacten binnen de gemeente? <i>Ambtenaren en het bestuur van de gemeente.</i> <i>NB: Toonkaart pas na beantwoording open vraag tonen.</i> <table border="1" data-bbox="272 521 1404 600"> <tr> <td>1. veel</td> <td>2. redelijk veel</td> <td>3. enigszins</td> <td>4. nauwelijks</td> <td>5. niet</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	1. veel	2. redelijk veel	3. enigszins	4. nauwelijks	5. niet					
1. veel	2. redelijk veel	3. enigszins	4. nauwelijks	5. niet							
5	Wat waren de resultaten die de initiatiefnemer(s) met hun initiatief wilden bereiken? <i>Zelf zorgen voor verbetering in de straat of buurt of de stad of voor bepaalde voorzieningen</i> <i>Zelf zorgen voor betere verhoudingen tussen buurtbewoners</i> <i>Zorgen dat de gemeente of andere organisaties iets doen aan verbetering in de straat of buurt of de stad of gaan zorgen voor bepaalde voorzieningen</i> <i>Zorgen dat de gemeente of andere organisaties iets doen ter verbetering van de verhoudingen tussen buurtbewoners</i>										
6	Mensen kunnen om allerlei redenen actief worden bij dit soort initiatieven. Kunt u aangeven hoe belangrijk elk van de volgende redenen naar uw inschatting van belang waren voor <i>vrijwilligers/deelnemers</i> om actief te worden: <i>NB: De categorie vrijwilligers/deelnemers kan breder zijn dan de groep initiatiefnemers!</i> - Om problemen van het individu en zijn gezin op te lossen - Omdat men het leuk of interessant vindt om samen met anderen iets te doen - Omdat men het zag als zijn plicht en / of vond dat men ook iets moest doen. - Om bij te dragen aan het verbeteren van de straat, buurt of stad of te zorgen voor bepaalde voorzieningen. <i>NB: Toonkaart pas na beantwoording open vraag tonen.</i> <table border="1" data-bbox="272 1473 1428 1552"> <tr> <td>1. Zeer belangrijk</td> <td>2. redelijk belangrijk</td> <td>3. niet belangrijk/ niet onbelangrijk</td> <td>4. onbelangrijk</td> <td>5. zeer onbelangrijk</td> </tr> </table>	1. Zeer belangrijk	2. redelijk belangrijk	3. niet belangrijk/ niet onbelangrijk	4. onbelangrijk	5. zeer onbelangrijk					
1. Zeer belangrijk	2. redelijk belangrijk	3. niet belangrijk/ niet onbelangrijk	4. onbelangrijk	5. zeer onbelangrijk							
7	Als u het initiatief typeert is het dan vooral gericht op het maken van plannen en het ontwikkelen van beleid (meepraten en meebeslissen) of op het organiseren van activiteiten en het uitvoeren (doen)										

8	Op welk thema richtte het initiatief zich? - <i>Voorbeelden van thema's:</i> - <i>Milieu</i> - <i>Groenvoorzieningen/natuur</i> - <i>Sociale ontmoeting</i> - <i>Integratie</i> - <i>Veiligheid</i> - <i>Fysieke voorzieningen</i> - <i>Mantelzorg</i> - <i>Burenhulp</i> - <i>Kunst en Cultuur</i> - <i>Sport</i> - <i>Anders, nl:</i>
9	Betrof uw initiatief de hele gemeente of een bepaald gebied? <i>Denk aan:</i> <i>straat/buurniveau, wijkniveau</i>
10	Is er bij het ontwikkelen van het initiatief door de initiatiefnemers getracht om zoveel mogelijk verschillende (groepen) mensen uit de wijk bij het initiatief te betrekken? En zoja: wat is er dan gedaan om dit te bevorderen.

11	En als u kijkt naar de deelnemers aan uw initiatief, in hoeverre is het gelukt om zoveel mogelijk verschillende groepen mensen uit de wijk erbij te betrekken? En zijn er bepaalde groepen oververtegenwoordigd, dan wel ondervertegenwoordigd? Zo ja , om welke groepen gaat het? Is er in dat opzicht verschil tussen de initiatiefnemers en de participanten?
12	Vindt u de ondervertegenwoordiging van bepaalde groepen een probleem of niet? Kunt u uw antwoord toelichten?
13	Heeft u suggesties over hoe bepaalde groepen beter bij burgerinitiatieven betrokken zouden kunnen worden?

	Cluster 3: Ondersteuning
	WIE GEEFT ONDERSTEUNING AAN BURGERINITIATIEVEN ?
14	Welke partijen waren betrokken bij de ondersteuning van dit burgerinitiatief? - Gemeentelijke onderdelen/afdelingen? Welke? - Structurele samenwerkingspartners? (denk aan woningcorporaties/welzijnswerk, opbouwwerk, etc.) - Incidentele samenwerkingspartners - Organisaties die onafhankelijk van de gemeente actief zijn bij de ondersteuning van burgerinitiatieven? (denk bij onafhankelijk van de gemeente opererende organisaties bijvoorbeeld aan landelijke en lokale initiatievenmakelaars zoals Kan Wel, Oranjefonds, Greenwish).
	<i>De interviewer maakt een overzicht van alle betrokken organisaties en afdelingen op papier. Per organisatie/afdeling wordt nu aangegeven welke taken er zijn in de ondersteuning van burgerinitiatieven. De taken A t/m J alle noemen, eventueel ook taken die niet in lijst voorkomen inventariseren.</i>
15	Op welke van de op de antwoordkaart genoemde manieren is deze organisatie betrokken bij het initiatief? Taken van organisaties/afdelingen: K. Aanspreekpunt zijn voor burgers die met een nieuw initiatief komen L. Inhoudelijke ondersteuning en advies bij uitwerking van plan M. Doorverwijzing naar/inschakelen van andere organisaties/afdelingen N. Goedkeuring verlenen O. Het verstrekken/vinden van (financiële) middelen P. Beslissen over toekenning (financiële) middelen Q. (Helpen) uitvoeren van de plannen (niet financieel) R. Bewaken van kaders voor Burgerinitiatieven (indien geformuleerd) S. Overig (Bijv. toezicht en bewaking)
	<i>De interviewer filtert nu alle niet-gemeentelijke organisaties eruit en gaat verder met de gemeentelijke organisaties</i>
16	Hoe kijkt u aan tegen de rol die de gemeentelijke instanties bij de totstandkoming en tijdens het verdere verloop van het initiatief hebben gespeeld? a. Sloten de gemeentelijke regeling en aanpak goed aan bij de dingen die mensen in de buurt bezighouden en waarvoor mensen zich willen inzetten? b. Was er behoefte aan bepaalde vormen van ondersteuning (subsidie; advies; medewerking) van de gemeente en zo ja welke? • werd die ondersteuning door de gemeente geboden en • was die ondersteuning adequaat? • werd die ondersteuning door andere organisatie (welke?) geboden en • was die ondersteuning adequaat? c. Hoe zou u de houding vanuit de gemeente ten opzichte van het initiatief over het algemeen willen typeren?

	i.				
	1. zeer betrokken	2. Redelijk betrokken	3. enigszins betrokken	4. nauwelijks betrokken	5. niet betrokken
	ii.				
	1. zeer meewerkend	2. redelijk meewerkend	3. enigszins meewerkend	4. nauwelijks meewerkend	5. niet meewerkend (tegenwerkend)
	iii.				
	1. zeer open voor onze wensen en behoeften	2. redelijk open voor onze wensen en behoeften	3. enigszins open voor onze wensen en behoeften	4. nauwelijks open voor onze wensen en behoeften	5. niet open voor onze wensen en behoeften (gesloten)

	FACILITEITEN EN WAARDERING
17	Zijn er concrete middelen beschikbaar gesteld voor de ondersteuning van het burgerinitiatief? - Financiële middelen: zijn er standaardbedragen? - Beschikbaar stellen van faciliteiten zoals vergader- of activiteitenruimte? - Advies en deskundige ondersteuning - Secretariële en logistieke ondersteuning .
18	Hebben de vrijwilligers/deelnemers aan dit burgerinitiatieven naar uw idee voldoende waardering voor hun inzet gekregen? Indien ja, van wie? <i>Denk aan:</i> - <i>Buurtbewoners</i> - <i>De pers</i> - <i>Ambtenaren van de gemeente</i> - <i>Wethouders</i> - <i>Raadsleden</i> - <i>Andere betrokkenen?</i> - Hoe komt die waardering tot uiting? <i>Is er in dit verband ook iets geregeld Denk aan prijzen, 'initiatief van het jaar' o.i.d en andere formele en informele uitingen.</i>

	CLUSTER 4: ERVARINGEN
	<i>Nu volgen vragen over uw ervaringen met dit burgerinitiatief</i>

19	Als u uw initiatief beziekt kunt u dan aangeven in hoeverre bij deze initiatieven de door de initiatiefnemers beoogde resultaten zijn gerealiseerd?
20	Wat zou u de volgende keer zelf anders doen bij het nemen van een initiatief?
21	Is er een specifiek onderdeel in de ondersteuning van de kant van gemeente waar u bijzonder tevreden over bent?
22	Wat zou u willen dat de gemeente anders had gedaan bij het begeleiden van uw initiatief?
23	Wat zou u de gemeente als tip willen meegeven om initiatieven (nog) beter te begeleiden?
24	Heeft u verder nog vragen of toevoegingen?

BIJLAGE 3: CLEAR-MODEL

Key factor	How it works	Policy targets
Can do	The individual resources that people have to mobilise and organise (speaking, writing and technical skills, and the confidence to use them) make a difference	Capacity building, training and support of volunteers, mentoring, leadership development
Like to	To commit to participation requires an identification with the public entity that is the focus of engagement	Civil renewal, citizenship, community development, neighbourhood governance, social capital
Enabled to	The civic infrastructure of groups and umbrella organisations makes a difference because it creates or blocks an opportunity structure for participation	Investing in civic infrastructure and community networks, improving channels of communication via compacts
Asked to	Mobilising people into participation by asking for their input can make a big difference	Public participation schemes that are diverse and reflexive
Responded to	When asked people say they will participate if they are listened to (not necessarily agreed with) and able to see a response	A public policy system that shows a capacity to respond – through specific outcomes, ongoing learning and feedback

Uit: Lowndes, Pratchett, & Stoker, Diagnosing and Remediating the Failings of Official Participation Schemes: The CLEAR framework, 2006b

BIJLAGE 4: TABEL ONDERSTEUNERS

	Gemeente (Wijkbudget- ten, HIA, etc)	Gemeente Andere afdeling	Woning- corporatie(s)	Politie	Welzijns- stichting	Groep Burgers	School	Vereniging Living Color	Moskee	Overig	Fondsen
He1	A, B, C, D, E, F, G, H, I		A, B, C, I		A, B, C, I					A, B, C, D, I	
He2	A,B,C,D,E,FG, H,I		E, G	I	G		G				E, G
He3	A D F		A F		A B C I					E	E
Ho1	A, B, C, E, F, G, H, J		A, B, C, E, F, G, H, J	A, B, C, E, F, G, H, J	A, B, C, E, F, G, H, J	D, I					
Ho2	A,B,C,D,E,E,F, G,H		E		A B C E I						
Ho3	B C G F				B C E	A C D G H					
Ho4	D (F H)				A B C E G	A H					E
Z1	A, B, C, E, F, G, H, I	D, G, H, J	I, J	I, J		I, J					
Z2	A, B, C, D, E, F, G, H, I, J		E, F	F	F	I					
Z4	EF ABCDEF (G)					G					
Z5	A,B,C,D,E,F,G ,H	B,G				G	B,C,D,E,F,G	B, G	G		
Z3					E I						

	Lokale sportkoepel	Lokale landelijke participatie organisatie	Culturele organisaties	Stichting voor duurzaamheid	Kennispoort (onderwijs)	Vrijwilligers- centrale	KvK	Historisch Centrum	Stichting Present
Z3	ABC HG	ABC HG	ABC E HGI	ABC HG	ABC HG	ABC E HG I	E I	E IE	E I

A = aanspreekpunt zijn voor burgers die met een nieuw initiatief komen
 B= Inhoudelijke ondersteuning en advies bij uitwerking van plan
 C=Doorverwijzing naar/inschakelen van andere organisaties/afdelingen
 D=Goedkeuring verlenen
 E=het vinden van (financiële) middelen

F=Beslissen voer toekenningen van (financiële) middelen
 G= interne coördinatie van ondersteuning binnen gemeente
 H=Externe coördinatie (met betrokkenen buiten de gemeente)
 I=(helpen) uitvoeren van de plannen
 J=bewaken van kaders voor burgerinitiatieven (indien geformuleerd)